[illegible] m. Magius de Criminab. Et [illegible]

R. 578 3946/ B
3947/
49-r.^s

23438

R. P.

Franciscus Swertius Francisci filius
natus anno 1567
Edidit athenas Belgicas

Puttick + Simpson
340/25/2/10

HIERONYMI MAGII DE EQVVLEO LIBER POSTVMVS.

Additæ NOTÆ: & APPENDIX è viris doctis, qui idem argumentum pertractarunt.

HANOVIÆ
Typis Wechelianis, apud Claudium Marnium & heredes Ioan. Aubrii.
CIↃ IↃC IX.

Magnif. & ampliſs. V.

DN.

GVILIELMO

STVRIONI,

Ic. & Conſiliario, ac vtriq; Hanouiæ præfecto &c.

Magnif. & ampliſs. Dn.

ANNVS *iam eſt ferè, quũ, ſub ipſis noui veris initiis, Coloniâ à viro docto iuxta ac polito* TH. SEGHETO, *amico noſtro ſingulari, libellus quidam de* ECVLEO *tormento ab eruditiſsimo* H. MAGIO *quondam in ipſa ſeruitute Turcica affectus, quum infelix ille taliq; fato indignus vir è clade Cypriça potitus hoſtium fuiſſet, ad nos*

miſſus fuit, ideo, vt cum alio quodam eiuſdem auctoris libello, dum eandem fortunæ inclementiã experiebatur, quin etiam pari de cauſſa conſcripto, ederetur, quem è Belgio ad nos perueniſſe intellexerat. Sed quum nundinæ tum temporis iam præ foribus eſſent, operæque ſat adhuc conflictarentur cum Herodoto noſtro, & aliis aliorũ, quæ dudum cœpta, omnino abſoluẽda erant, ita nihil ibi tentatum à nobis amplius, ἀγαπητῶς μάλ᾽ ἔχουσιν, modò iſta alia extrudere poſſemus. Itaq; nec ille alter Magii libellus, nec hic ipſius germanus, inq; eodem ergaſtulo ſuſceptus, & educari cœptus, publico tunc donari potuerunt. Iam quum æſtate præterita diu feriaremur, ſeriusq; ob quaſdam difficultates & iniecta impedimenta eximius typographorum nos ad penſum redire iuberet, operarum penuria inſuper accedente, vix potuimus, tam iniquo temporis ſpatio circumſcripti, vnum atque alterum libel-

lum

lum maximè ad ſcholarum vſus neceſſarium deinceps exſculpere, adeò vt ne tunc quidem Magii noſtri Eculeus, ſicuti deſtinaueramus, lucem, qua diu herclè caruit, videre potuerit optatam nisi quod alterum tamen illum, qui de Tintinnabulis eſt, vt prius ad nos miſſum, ita &, ni fallor, ætate paullulum noſtro vel diebus aliquot grandiorem, adhuc in ipſarum nundinarum, non dico prologo, ſed meditullio, ediderimus. Quum ergò ita protrahi libelli huius editionem viderem, iſtumque Eculeū tacitè velut ideo indignari, quod apud nos quaſi carceribus diutius prohiberetur, quum ipſe tamen foras tandem erumpere geſtiret, cogitaui ſtatim poſt nundinas emittere ipſum: &, ne ſtrigaſſe inuitus aliquot menſes apud nos videretur, parumq; cum cura habitus, animus fuit mantiſſæ loco illi adiicere quædā, non ornatus cauſſa, non, hunc enim fortunæ ſuæ memor ac domini fatum & mortis

duræ caſum lugens à ſe ſpernat facilè, ſed quod ita neceſſe tamen, nec non & vtile putarem, quodq; ipſius dominus omiſſurus idem fuiſſe haud videretur, ſi neceſſariis ad eam rem defectus non omnino fuiſſet; indicationem nempe, vt loquar apertius, locorum ex bonis auctoribus certam, quibus Magius ſolâ memoriâ, inſigni illâ mehercle & admirandâ fultus, libris verò barbaro loco prorſus deſtitutus, vſus fuiſſet: tum addere, ὡς ἐπίσαγμα, *aliorũ quorundam eandem materiam tractantium opiniones, atque ſententias. Sic ego mecum deſtinabam, nec quidquã huic rei prævorti velle.*

ἀλλ' οὐ Ζεὺς ἄνδρεσσι νοήματα πάντα τελευτᾷ.

Ecce enim, Vir ampliſsime, iſtas curas in reditu agitantem, nundinarum iam facto exodio, ſæuus me affligit caſus ille, qui me tantum non oppreſsit, prorſusque huius vitalis æui fecit exſortem; expectorauit certè has tales cogitationes omnes, &

obli-

obliuiſci facilè ſubegit accedens ſtatim, vt vulgatum iſtud, nullam calamitatem venire ſolã, acerbè valde experirer, morbus ardens & diuturnus. Tormentum vterque ſatis magnum, quare de alienis tormentis ſollicitum eſſe nil cauſſæ erat amplius. Ita verò vix & cœptum à me fuit de iſto libello locupletando conſilium, & abiectum rurſus. Sed quum miſericordi Deo, qui ſolus verus παίων ψυχῶν, παίων γυιῶν, ἐλατὴρ νουσῶν, vt Syneſius canit, placuiſſet, vt à morbo quamuis deſperato & longo liberarer, conualeſcereq; inciperem, quamuis ex illo caſu magis adhuc iaceam atq; langueã quàm ſim erectus, nolui tamẽ editionem libelli iſtius morari, quantũ in me eſſet, diutius, ſatiusq; putaui vt amicis ita vrgẽtibus potius vel ipſo nudo ſatisfieret, quàm ego, tot modis inſuper aliis in hoc ſtatu occupatus, porrò eum ſcriniis cõtineri paterer. In ipſis igitur nundinarum præludiis quædam raptim adnotaui, quantum

per temporis anguſtias, valetudinem, & aliarum occupationum multitudinem licuit, eaque ad calcem libelli adieci, ne ille mihi planè indonatus abiret; indicaui, inquam, potiſsimum locos, quos Magius è memoria ſaltem protulit: non omnes tamen. nec enim bibliothecułæ noſtræ adeo diues contigit ſupellex, & amici noſtri, quorum aliàs Muſarum inſtar τὰς ἀφθόνους θύρας numquam nobis non patere ſenſi, lōgius diſtabāt ferè, quā vt ἐν τάχει tanto & locorum interuallo, ab illis petere poſſem: niſi vnum alterumve, vt ſuis locis non diſsimulaui. Verùm facilis credo erit nobis parata tamen excuſatio, vt & quod ad argumentum ipſum attinet, quod auctori ad finem perducere non licuiſſe videtur per crudele fatum, vbi præter pauca, in quæ inquirendum videbatur, nihil de meo in notis ferè admiſcui, vel ex aliis conquiſitum attuli.

--- οὐκ ἔμελέν μοι ταῦτα μεταλλῆσαι καὶ ἔρεσθαι.

nec

nec vacauit. Appendicem enim eam adiecimus, vbi quæcunque ferè apud bonos auctores inueniũtur de Eculeo iſto tortorio, eruditè & copioſè congeſta ſatis atque explicata ſunt, cerniq; poteſt, viros doctos alios cenſuiſse aliter, nec in vnam diſceſsiſse hactenus ſententiam. Sunt ea C. SIGONII, *non obſcuri Italiæ ſuæ luminis, in lib. de Iudiciis prolata: tum quæ clariſsimus* IVRETVS *ad ſuum Paullinũ dixit, vt ea amicus vir ad me miſit. Sed potiſsimã partem occupant* GALLONII *collectanea, ex ipſius libello de martyrum cruciatibus excerpta, admonitu Segheti noſtri, qui mihi eius loci fuit index. A* SEGHETO *verò noſtro ſunt, ne quid obliuiſcar, quæ in ipſo contextu Magii minutiore charactere interſperſa vel ad oram adſperſa ſunt, eaque aſteriſco præfixo ſignata. Certe Notulas noſtras eo minus ſuperfluas plane fore ſpero: quod in altero Magii libello, qui de Tintinnabulis eſt,*

præclarâ doctrinâ & amicus vir Franc. Sweertius, ſimilem operam ponere voluerit: cuius exemplum, cur enim negem, imitari volui, non tam certandi cupidus, quid enim meas nænias cum ipſius doctis dictis comparem, quàm propter amorem.

Sed propius me tandem ad te conuerto, Vir magnif. & ampliſ. Quum igitur patrem libelli iamdudum indigna morte peremptum conſtet, ne orbus plane & abſque defenſore omni obambularet hic miſellus, eum, ſi viro alicui præſtanti inſcriberemus, more tam vetuſto, nullius reprehenſionem ideo incurrere merito nos poſſe cogitaui: quum præſertim in iis, quæ ad hunc libellum explicatiorem reddendum & aliquo auctario locupletandum collata ſunt, noſtra opera bonam partem verſata fuiſſet. Talem verò diu quærere alibi putauimus eſſe nefas, quum copia eius in hac vrbe ſuppeteret. Statim enim tu incidiſti, Dn. ampliſ. quem cum libello iſto

lo iſto adire ſumus auſi. Audaces autem reddidit non quidem libelli exiguitas, & notularum mearum tenuitas, πολλοῦ γε καὶ δεῖ, nec adeò deſipio, vt neſcire queam te longè maiora decere, longè alia, idq; munuſculum, quamvis verbis ornare etiam ſatagerem quoad poſſem, tamẽ tua dignitate atq; amplitudine appariturum multò inferius: inde itaq; quidquam audaciæ mutuari potui haudquaquam, abieciſſem potius ſi quid fuiſſet antea: ſed humanitas tua eximia & ſumma comitas, fauorq; erga litteratos & litterarum ſtudioſos ſingularis, mihi animũ addiderunt. Eaq; nõ deprædicata ſaltem ab aliis, quod fortè timidiori non ſuffeciſſet: verùm experta mihi ipſi & perſpecta incoram non ſine iucunda admiratione ſæpius. Quando enim non liber ad te mihi patuit aditus? & quid fuit quod vmquam, ſi inuiſere volebam, à foribus tuis arcuerit? quid quod non raro de litteris & earum excul-

toribus perhumanos ſermones miſcere voluiſti, quamvis tot tantisq; aliis curis & negotiis, quæ reip. cauſſa ſuſtines, numquã non distraharis. Hæc certè, Vir ampliß. ne ambages quæram, vt & voluerim te hic compellare lubens, facere potuerunt; & dein, vt vel publicè hac noſtra præfatiuncula teſtarer, mihi quidem vires & facultatem defuiſſe, quo gratiam aliquam reponere poſſem, non verò & animum, cuius cultu erga te deuotißimi, Vir ampliß. ſpero facile eris contentus, & vt eſſe velis, etiam atq; etiam rogo. Quid quod inſuper & Segheti noſtri auctoritas me incitare potuerit currentem quamuis, qui hunc libellum manu ſua eleganti ex autographo deſcripſit & ad nos miſit? An enim dubitare poſſum, quin is hoc maximè velit, vt ſub tuo nomine iſte liber appareat? quem politiß. virum, dum hîc verſaretur, tua benevolentia proſequi, tuaq; familiaritate honorare voluisti. De quo

plura

plura nolim, quum ipſe ſuam cauſſam agere queat, & me nimium quantum rectius atq; elegantius. Mihi verò hîc tandem loquendi pauſa ſit, ne te, Vir ampliſs. tuaſque occupationes, quarum multitudinem ingentem & ſeriem continuã eſſe ſcimus, morer diutius & ſic in publica commoda peccem. Vale itaq;, Vir ampliſs. & bene rem gere publicam, cum fauente Deo, ſicut hactenus feciſti, quem precor vt te diu Illuſtriſs. Comiti, Reip. & nobis ſeruet. Scripſi a.d. pr. Non. April. ∞IↃCIX. *Hanouiæ in vrbe veteri.*

T. Magn. & Amplit.
deuotus

GOTHOFREDVS IVNGERMANVS.

IVNGERMANNO ſuo SEGHETVS S.

IAM putabis, mi Iungermanne, te litteras à me è mediâ Britanniâ vel ſaltem è Belgio accipere. Ego verò è viciniâ ſcribo, ex Vbiis. Mirabe-ris. ſed deſines mirari, cũ ſcies Rheno hactenus per aſperrimam hyemem clauſo, intutum vndique terreſtre iter à graſſatoribus; quos ego tamen non fuiſſem moratus, niſi amici diſſuaſiſſent. Moræ tamen, quamquam (ſi conſilia mea ſpectes) damnoſæ, non pænitet. Nam & cum viris doctis, qui hic multi ſunt, ſed parum noti, amicitiam cõtraxi, & memorabilia quædam vidi, & in manuſcriptos quoſdam Græcos incidi. quorum aliquando ad te indicem mittam, niſi forte ab ampliſs. Lingelshemio noſtro mauis petere, quicum ſuperiore hebdomade communicaui. Inter cetera venit in manus meas Hieronymi Magii meliore fortunâ digni viri DE EQVVLEO liber. Eum ad te mitto à me deſcriptum, vt, ſi tantum ſupererit temporis ad nundinas, excudatur cũ altero qui eſt DE TINTINNABVLIS, quem doctiſſimus Schottus ſubminiſtrauit. Spero ab optimo Marnio (ad quem hac eadem de re ſcripſi) impetratum iri. & ſanè libellus eſt exiguâ mole, hu-

iuſmodi

iuſmodi tamen qui ad alterius molem aliquid conferat. Auebas ſcire quo fato deinceps Magius vſus fuerit. Gemens dicam; imò alium patiar dicere. Is eſt Arnoldus Manlius Gandenſis vir doctus & diligens, qui eodem tempore Byzantii in Oratoris Cæſarei contibernio medicinam faciebat. In limine Magii libelli hæc Manlii manu adſcripta ſunt: *Hunc librum mihi reliquit D. Hier. Magius paucis poſt diebus ab impio Mahomete Baſſa ſtrangulatus. Conſt. 1573.* In eiuſdem ephemeridibus hæc ſunt: 1572. 27 *Martii nocte diei Iouis necatur in carcere Hieronymus Magius Eques, doctiſſimus, tormentarius magiſter (ingegnero) Famaguſtæ captus, ac imprudenti ambitione in noſtram* * *Carauaſſaram ductus. Poſtridie oſtenditur cadauer eius Domino* * *Dragomanno (ſed non ſine colli notis) ac ſepelitur in ſepulchreto* * *Schiauorum Mahometis Baſſæ.* Hic fuit exitus memorabilis viri. Vtinam viueret Manlius! plura & certiora eruerem. illum verò ſeptuagenario maiorem ante quadrimeſtre plus minus peſtis ſuſtulit. Sed mittamus funeſta hæc, & vindicemus à morte Magium quem aliis à ſeruitute vindicare graue fortaſſe viſum. Quærant alii & habeant famam ſuis laboribus. mihi ſatis eſt alienis de hoc & poſtero æuo bene mereri. Vale mi Iungermanne, & quicquid iſthic eſt communium amicorum à me ſaluta. Ex Agrippinenſi Coloniâ VIII. Id. Martii ↄIↄ Iↄ CVIII. Greg.

* diuerſorium.
* interpreti.
* ſeruorum.

ET IN ALIIS LITTERIS ſcriptis III. Id. Mart. eiuſdem anni.

NE quid tibi, mi Iungermāne, deſit ad totam (quantum per nos fieri poterit) de Magio hiſtoriam, mitto ad te quæ in Aduerſariis Arnoldi Manlii inueni in Catalogo γνωρίμων: *Hieronymus Magius . . . . . Eques, Venetorum architectus bellicus (Ingegnero) Famagoſtæ in Cypro, & Conſtantinopoli intempeſtiue liberatus, ſtrangulari à Mahomete Baſſa in carcere iuſſus. 157. . . Libellum de Eculeo mihi reliquit.*

Spatium patriæ relictū.

HIERON. MAGII
DE
EQVVLEO HACTENVS
INCOGNITO
LIBER

Ad Illuſtriſſimum & magnanimum dominum

CHRISTIANISS. GALLORVM REGIS ORATOREM BYZANTII.

HIERONYMI MAGII DE EQVVLEO HACTEnus incognito liber

Ad Illuſtriſ. & Magnanimum D.

Chriſtianiſs. Gallorum Regis Oratorem

PRÆFATIO.

QVI carcere detinentur, aut duriſſimo ſeruitutis iugo premuntur, CHRISTIANISSIMI *Gallorum Regis Orator ampliſſime, atq; heros Illuſtriſſime, nihil mente frequentius agitare ſolent; nihil ſecundum quietem ſæpius intueri, quàm vincula, compedes, flagra, tormenta, ſecures, mortiſque genera ſæuiſſima. Cum enim hæc ipſis ſemper immineant, facile ſit vt ea mente voluāt; & quando eos ſomnus amplexus fuerit, videre ſibi perſuadeant. Hoc & mihi è clade Cyprica ſuperſtiti, atque aſperrima ſeruitute oppreſſo vſuuenire nullo negotio exiſtimare poteris: vt mirum ſit, cur antea in bonarum litterarum ſtudiis enutritus, & aliquid tale nedum*

le nedum perpeti, ſed intueri minime ſolitus, iam non dolore & mentis vexatione confectus, apud mortales eſſe deſierim. Non ſolum autem quæ hodie ſunt in vſu tormenta, & mortis genera menti obuerſantur, meque anxium nocte ac die perterrent, ſed & quæ antiquis olim cognita, iam aut omnino aut partim in deſuetudinem abierunt. Ex his mentem ſæpius ſubit & oculis quaſi ſeſe offert inſtrumentum illud tortorium, cui nomen eſt Equuleo, de quo crebro eſt in auctoribus mentio, præſertim in his qui noſtrorũ Martyrum vitas litterarum monimentis mandarunt. Quamobrem mirari ſubit, cur ad hanc vſque diem nedum vulgo, ſed & eruditiſſimis viris incognitum delituerit. Id ne ætati noſtræ ac poſteritati accidat, magnopere mihi elaborandum eſſe duxi. Nocturnis igitur horis, quas dominus Turca quieti indulgere ſolet (diurnis quo minus quidquam libero homine dignum præſtare poſſim, variis grauiſſimiſque laboribus impedior) in ergaſtulo vtcunque hac de re commentari ac ſcribere cœpi, ac tandẽ fauente DEO factum eſt, vt librum abſoluerim, non eum quidem qui in conſpectum tuum inq; tuas manus, vir Generoſiſſime, iure deſcendat (maxima ſiquidem maximis tuique ſimilibus viris, non vt hæc noſtra exilia minimaque, offerri ſolent) ſed

eum tamen quem legiſſe haudquaquam pœnitẽat. nos enim etſi libris omnino deſtitutos, & in calamitate non vulgari vix mentis compotes; inſtrumento vt ſæuiſſimo, ita obſcuriſſimis tenebris antea demerſo lucem attuliſſe facilè animaduertes. Interim verò dum leges, vernã hunc noſtrum venientem, omni prorſus ornatu deſtitutum, à parente, vt à matre Iudæum (Martialis verbis vtar) rogare doctum, amplitudinem tuam obſecrare & obteſtari ſcias, vt mihi aliquo pacto opem feras, meumq; hoc infortunium depellas. * Hominem alicuius exiſtimationis, vt qui in litteris ætatem conſumpſit, remq; litterariam multis iam editis libris, nonnihil promouit, ne deſtituas rogat: ne in vno multos (quod ſine arrogantia dictum ſit) & multa perire ſinas. Illud quoq; tibi in mentem reuocat Gallos (quod à Gulielmo Budæo eruditiſſimo viro adnotatum fuit) vel antiquiſſimis temporib. Philoſophiæ, ac litterarum bonarum fuiſſe amatores: bonas litteras in Gallia maximè florere; Gallorum Principes, ac tui ſimillimos viros, litteratos homines fouere conſueuiſſe: è quibus vnum minimè ſilentio inuoluam. Hic eſt Epiſcopus Claromontanus, cuius liberalitate Angelus Caninius ciuis affiniſque meus (vt eſt ab eo in præfatione in librum Introductionis in linguam

*Vt amo memoriam tuam Magi, qui in calamitate animũ magnum geſſiſti.

Syria-

Syriacam & Punicam teſtatum) aliquando in Gallia auctus eſt atq; exornatus: cui tantum ille tribuebat, quantum nemini. Atque vtinam Italorum Principes Galliæ Principum ac Dynaſtarum hac in re multiſq; aliis ſimiles eſſent! non enim linguæ Latinæ candor, non bonarum litterarum notitia aliò commigraſſent. Verùm, Heros ampliſsime ac patrone optime, hæc non eò ſpectare ſcias, vt Græcos Philoſophos imitari velim. Hos Cicero ait, ſtipem emendicare ſolitos, Latinos non item. Longè à patria atque amicis diſsitus, mutuis quibus redimar è ſeruitute, pecuniis non multis indigeo. Non ſum erro, non decoctor, nullius crumenam exhaurire velim. Sed iam tempus eſt vt tibi Equuleum ſpectandum proponam.

DE EQVVLEO HACTENVS INCOGNITO LIBER HIER. MAGII

Ad Illuſtriſs. Chriſt. Gallorum Regis Oratorem Byzantii.

INSTRVMENTVM DE QVO agitur cur EQVVLEVS *nuncupetur.*

CAPVT I.

SÆPENVMERO naturam ad cenſuram vocari, & eo nomine accuſari animaduerti, ORATOR Ampliſſime; quòd homini non ſolũ breuem vitæ curſum præſcripſerit, ſed eiuſmodi corpus adſtruxerit quod innumeris morborum cruciatibus & tormentis vexari conſueuerit; vt non in vitam, ſed potius in quandam carnificinam produxiſſe videatur. His ego haud facilè aſſentior, quin rerum omnium parentem clementiſſimam naturam & admiror & laudibus perſequor, quia cùm moriendi ſit nobis non iniuria conciliata neceſſitas, ex im-

menſa

menſa ærumnarum congerie citam vitæ breuitate fugam præſtiterit, angoreſq; & dolores accedere paſſa ſit, vt his quibuſdam quaſi condimentis quod vltimum omnium terribilium dixit Philoſophus, libentius exciperemus. Hinc in dies vſuuenit, vt qui doloribus non vulgarib. morbo affecti excruciantur, mortẽ quaſi præſentaneum remedium ac pharmacum vltro accerſant, & cum Plinio affirment, homini nihil vitæ breuitate melius eſſe à natura tributum. Qui naturam, quæ nobis morbos corporis tortores ſæuiſſimos adiunxerit, accuſant, videant ne homines nonnullos potius accuſare & maledictis proſcindere oporteat, qui in magno humani corporis dolorum & veluti carnificum prouentu, varia excogitarunt organa, multipliceſq; adinuenerunt artes, quibus homines torquerent, excarnificarent, & per ſummos cruciatus enecarent. Horum omnium longè ſæuiſſimum illud eſſe inſtrumentum coniectura ducti exiſtimamus, quod *Equulei* nomine ſcriptores appellarũt, & de quo præſentem inſtituimus tractationem. Eam ob rem equuleo ſæpe Martyres ſanctos conſtat eſſe vexatos, & CAP. I.

ſæuiſſimos Tyrannos equuleos vſurpaſſe. Cur autem dicatur *equuleus*, nemini (opinor) eſt notum. Ego ea de cauſa hoc nomine ſignificatum exiſtimauerim, quòd parui equi, ſeu pulli equini effigiem repręſentaret. *Equuleos* autem equinos pullos nuncupari, nemini eſt obſcurum, & qui infra à nobis huius inſtrumenti * delineatam formam intuebitur, nobis haud ægrè aſſentietur. Ratione non abſimili Italorum vulgus lectorum fulcra, quæ quaternis pedibus innituntur, *cauallettos* dicit, quaſi Latinè voces *equuleos*: eodemq; nomine appellat ſcamna illa quibus inſidēt, & in quibus verſantur minora tormenta igniuoma. Poterat & condignè *ſcamnum* appellari, exemplo Hippocratis medici, qui non diuerſum admodum ab equuleo noſtro organum à ſe excogitatum *ſcamnū* vocauit, cuius etiam * formā inferius ſuo loco appingemus. *Equuleum* autem cum littera Q, & duplici V, ex recepta conſuetudine, cui aſſentiri par eſt, non autē cum littera C, & ſimplici V, ſcribimus. Quamquam non me latet antiquos *Eculeum* dixiſſe, quemadmodum & *Ecum* pro *Equo*, *Cocum* pro *Coquo*, & reliqua ſimilia: vt apud

* *Non exſtat.*

* *Non exſtat.*

pud Lucretium, & in antiquorum, quæ hodie ſuperſunt, monumentis fuit à nobis aliquando obſeruatum. Quo fit vt non facilè aſſentiar Iodoco Badio non infimæ claſſis Grammatico, qui in Commentariis ſuis in Horatium, *Equuleum* rectè, *Eculeum* barbarè ſcribi affirmat. Si enim *Eculeum* dixerimus, quod nonnulli fecerant, non barbarè ſed antiquorum more loquemur. Sed hæc ſatis aperta ſunt. Nunc quid homines docti, & ſuperiorum ſæculorum ſcriptores, de hoc inſtrumento ſenſerint, & in quanta erroris caligine verſati ſint, diſpiciamus.

LAVRENTII VALLAE de Equuleo ſententia.

CAP. II.

CAP. II.

LAVRENTIVS Valla homo doctus, qui primus Latinam linguam barbarie Gothica demerſam fœdatamq; repurgare, & primæuo candori reſtituere aggreſſus eſt, vt eſt elegantium verborum confectator egregius, ita nonnunquam antiquitatum explicatione hari-

olus mendax. Quam turpiter de Regionibus vrbis Romæ mentiatur, antiqui lapidis Capitolini monumentis, aliâs demonſtraui; vt qui cenſor prædurus in omnes auctores extitit, & mortuus humum quoque mordere (ſi Alciato credimus) dictus ſit, ea de cauſa acerrimæ reprehenſionis notam ſubeat. Hic igitur libro primo Elegantiarum in eo capite, in quo de fide & fidibus loquitur, ait fidiculas fuiſſe inſtrumentum tortorium, quod olim fieret duobus lignis tranſuerſis: hæc enim ipſius ſunt verba. Fidiculæ autem, vt infra ſumus oſtenſuri, idem ſunt cum equuleo. Sed quæ ſimilitudo duobus lignis tranſuerſis cum fidibus, aut cum equulei organo? Mirari ſatis nequeo vnde hic auctor tranſuerſorum lignorum commentum deſumpſerit. Equuleũ autem cum fidibus ſimilitudinem quandam habuiſſe, inferius quiſque videre poterit. Sed & cur ſua ætate equulei vſum non agnoſcit Valla? ſiquidem apud Gallos atq; Hiſpanos, vt multarum antiquitatum, ita & equulei, quod infra apertũ reddemus, inuentum atq; vſus ſemper manſit, atque hodie viget; quamquam non *equuleum* vocant,

vocãt,ſed Galli *Gennam*, Hiſpani,voce in- CAP. III.
ſtrumento admodum congruente, *Pullie-dro*: quo nomine & pullum equinum vulgo appellant.

QVID RAPHAEL VOLATERRA-nus de Equuleo ſcriptum reliquerit. CAP. III.

RAPHAELIS Regii Volaterrani, viri de re litteraria bene meriti, Commẽtaria Vrbana omnium manibus,quòd bona fruge referta ſint, hodie teruntur. In his ille è re nata de equuleo loquitur, atq; ait, fuiſſe illud tormenti genus, quod noſtra ætate maximè vſurpant latrunculatores & magiſtratus,quibus inquirendi facultas conceditur, quod *funis* nomen habet. In hoc enim homines brachiis poſt terga reuinctis,funique per trochleam tranſducto alligatis ſuſtolluntur, & mox pendentes ſtatim demittuntur, vt his brachia ponderis vi, qua humeris iunguntur, facilè luxentur, cruciatu mehercle magno. Sed ſcopum non attigit vir alioqui ingenii perſpicacis: ſiquidem Seneca in epiſtolis ipſi non parũ aduerſatur;

nam de neſcio quo homine ait, *In equuleo longior factus.* & auctores qui de equuleo faciunt mentionē, non ſemel aiunt, *Coniectus in eculeum.* Qui verò hodie vulgato cruciatus genere fune torquentur, quomodo longiores fiunt? quo pacto coniiciuntur in aliquod vas aut inſtrumentum capax? Sic enim loqui conſueuere auctores Latini, *coniectus in doliū ferreis clauis præfixum; coniectus in arcam; coniectus in lebetē.* Et de his qui detruduntur in locum aliquem ſimiliter capacem: *Coniectus in carcerem: coniectus in fornacem: coniectus in latrinam:* quæ loca coniectum excipere & continere poſſint. In vulgato autem funis tormento qua ratione id fieri aut exprimi poſſit, non equidem video. Funis ſiquidem pendet è trochlea, cui alligantur manus torquēdi, & nihil eſt quod torquendū excipiat; quod omnib. notum eſt.

IVRIS CAESAREI ET PONTIFICII interpretes Equuleum minimè nouiſſe.

CAP. IV.

IN Iuſtiniani Imperatoris Auguſti Codice ſub titulo De Ariolis & Mathematicis, fit equu-

lei mentio his,ſi rectè memini, verbis: *Equuleo deditus, vngulis latera ſulcantibus, perferat pœnas.* &c. Cuius vocis ſignificatum ad eum locum Accurſius interpres omnino ignorans, ſicco pede prætergreſſus ſilentio inuoluit, in eiuſmodi antiquitatibus hallucinari & Andabatarum more, vt prouerbio fertur, pugnare ſolitus. In iure quoq; Pontificio non ſemel equulei mentionem eſſe factam animaduerti, & Gloſſularium ſomnia mera in vocis explicatione afferre, quæ ſi memoria tenerem, hic referre non grauarer, vt quantum ille à vero aberrauerit vnuſquiſque poſſet intelligere. Cap. V.

ANDREAM ALCIATVM, ET Hieronymum Cardanum Equuleum ignoraſſe.

CAP. V.

DIVINI & humani iuris interpretes Equulei inſtrumentum ignoraſſe, nemini mirum videri debet; ſiquidem humaniorum litterarum expertes & alia hodie cuiuis obuia & cognita i-

gnorarunt, vt eorum ſæculum non ipſos accuſes. Sed quid de Alciato eruditiſſimo viro loquar, qui Iano Parrhaſio præceptore antiquitatum omnium peritiſſimo vſus, & in mitiorib. ſtudiis plus quàm par eſſet verſatus, vſque adeò vt à iuris notitia nonnihil ea de cauſſa ſæpius excide-rit, huius organi tortorii ſignificatum non eſt aſſequutus. Nam in libris ſuis de Verborum ſignificatione, Equuleum pro funis tormẽto non ſine errore magno accepit. Hieronymum Cardanum Philoſóphum & medicum multis editis libris maxime illuſtrem noſtræ ætatis ſcriptorem, & qui auctores omnes ſcrutatus eſſe videtur, in eiuſdem inſtrumenti ignoratione verſari ſatis mirari nequeo: quandoquidem in libris de Varietate rerum facta Equulei mentione, vulgatum funem tortorium non ſine errore eſſe dicit.

CAP. VI.

IN CALEPINI LEXICO QVAE *explicatio Equulei legatur.*

CAP. VI.

AMBROSIVM Diui Augu-ſtini fratrem cucullatum, ab oppido in quo natus eſt *Calepinum* nuncupatum, Græcarum litterarum omnino expertem, & humanioribus litteris vix tinctum; omnium ſcriptorum fortunatiſſimum dicere ſoleo, quòd cùm Latinum lexicon Græcorum exemplo ediſſet, non id quidem quod à doctis legeretur, ſed ab his qui in Grammaticorum ſcholis adhuc verſarentur, inornatum, aridum, & exemplis è ſacræ ſcripturæ interpretibus ſæpius quàm è Cicerone depromptis refertum; doctiſſimorum poſtea virorum cura atque opera factum eſt, vt hoc opus ad immenſam magnitudinem excreuerit, vt iure Calepon, id eſt *graue*, dici poſſit; & copia verborũ vocumq́; non ſine elegantia ſatis expletum iam non è pueris modò ſed ab omnibus legatur,

vt nullus ſit, qui non Calepino aut palàm aut tectè hodie vtatur. Tandem enim Geſneri & Manutii additamentis & caſtigationibus ita auctum atque exornatum prodiit in lucem, vt nihil in eo deſiderari poſſe videatur. In hoc tamen, in voce *Equuleus*, legitur hoc inſtrumentum nihil aliud fuiſſe; quàm laminam ferri ignitam, qua homines torqueri conſueuiſſent. Sed per Deum immortalem quid potuit dici inſulſius? Quid laminæ ignitæ, cum paruo equo ſiue pullo equino commune? Hanc explicationem nullus à riſu defendet. Eum autem, qui talia ſcripſit, eò deceptum fuiſſe arbitror, quòd Valerius Maximus, & Fabius Quintilianus, vbi de Equuleo mentionem faciunt, & laminæ ignitæ candentiſque meminerint. Sed quo pacto laminæ ad Equuleum ſpectarent, inferius à nobis demonſtrabitur.

QVÆ

Cap. VII.

QVALEM PICTOR BRIXIAE *equuleum pictura expreſſerit.*

Cap. VII.

BRIXIÆ vrbe Italiæ florentiſſima, vt Bernardinus Felicianus vir eruditiſſimus & mihi longè chariſſimus retulit, viſitur hodie pictura ſuperiorum ſeculorum, quæ antiqua dici poteſt, expreſſum, quo pacto ſanctus neſcio quis Martyr tortus olim fuit equuleo. In ea pictor Martyrem equo ligneo eo more inſidere facit, quo ſolent qui equis vehunt. Pedibus tamen Martyris funes alligantur, qui per trochleas ducti, ac tympanis verſatilibus tenſi tibias pedeſque deorſum trahunt ac producunt, vt præter coxendices, tibias, & pedes reliquum corpus nihil patiatur. Quam picturam in charta lineis repræſentatam cum Venetiis annis ſuperioribus conſpexiſſet Franciſcus Spinola poeta non omnino ſpernendus, per bibliopolarum tabernas oberrans plauſu ſanè magno affirmabat, ſe tandem verã equulei picturam ſpectaſſe, pulchramque anti-

quitatem cognitam habere. mihi tamen qualis ea eſſet aperire noluit, quaſi eſſet aliquid ea de re mox in lucem editurus, qui tamen poſtea præter libellum de Ratione intercalandi, & Carminum, Odarum ac Epigrammatũ volumina aliquot, nihil cùm edidiſſet, Venetiis hæreſeos damnatus mari demerſus eſt.

QVA VOCE GRAECI HVIVSMOdi inſtrumentum ſignificent. Scholiaſtes Ariſtophanis & alii reprehenſi.

CAP. VIII.

QVEM Equuleum Latini noſtri vocant, Græci Τύμπανον dixerunt. Quod eo inſtrumento infligitur tormentum cum ſignificare volunt, Τυμπανίζω dicunt, vt cum apud alios Græcos ſcriptores, tum apud Iulium Pollucem in Onomaſtico quiſq; videre poteſt. Ariſtophanis antiquus interpres, vir alioqui non indoctus, in Plutum non ſine errore maximo ſcriptum reliquit, Tympanum id eſt Equuleum, lignum fuiſſe quo verberabãtur ſontes à carnifice. Quem ſequutus eſt

eſt Rodulphus Gualtherus in quibuſdam Cap. X.
in Iulium Pollucem, quem ipſe Latinum
reddidit, annotationibus. Eodem luto
hæſit Scholiaſtis vetuſtate & auctoritate
ductus Carolus Sigonius vir doctiſſimus,
& amicus meus, in libris de Republica A-
thenienſiū. Sed quid ligno aut fuſti cum
equo paruo & verſatili tympano? Niſi for-
tè antiquus ille interpres tympanum di-
ctum, quòd in tympani morem tunderen-
tur hoc ligno fontes, exiſtimauerit; aut e-
ius contextus ſit lacunoſus & deprauatus,
vt ille in hanc ſententiam loquutus ſit;
Tympanum eſt inſtrumentum ligneum,
in quo diſtenti cædebantur, & vapulabāt
ſontes. Non enim ſit mihi veriſimile, il-
lum inſtrumenti quod ſua ætate maximè
eſſet in vſu ignarum fuiſſe. Sed ſuo quiſ-
que vtatur arbitrio: volumus namque, vt
par eſt, iudicia eſſe libera. Si autem à tym-
pano ſumpta ſimilitudine fuſtem illum ſic
dictum cenſuit, reſpondeo non fuſti
id nominis congruere ſed
ſontibus.

DIVVS IOANNES CHRYSOSTO-mus & Theophylactus verbum Τυμπανίζω *quomodo expoſuerint.*

CAP. IX.

DIvvs Paulus ſanctorum viro-rum mortes ac tormenta, quę propter Chriſti fidem pertu-lerunt, enumerans ait, ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν. id eſt, *Alii au-tem tympanizati*, vel *extenſi ſunt*. Ad quem locum Theophylactus Græcus interpres, & ante Theophylactum Ioannes Chryſo-ſtomus ſanctitate vitæ & eruditione planè admirandus, inquit, ſignificari crucis tor-mentum, in quo ille diſtenderetur. Sed aliquis fortaſſe dixerit, ſe non videre quo pacto & hic cruciatus cum equulei ſiue tympani tormento conueniat: nam qui cruci olim affigebantur, etſi porrectis ex-tenſiſq; pedibus, & paſſis brachiis conſi-ſtebant, vt in ſanctiſſimi Seruatoris noſtri imagine animaduertimus, nullibi tamen legimus eorum tibias vel brachia tympa-nis tendi conſueuiſſe, aut ea de cauſa cruci addictos fuiſſe vt diſtendendo trahendo-

que

que torquerentur. Ea tamen explicatio multis plauſibilis fuit. CAP. X.

DIVVM THOMAM A THEOPHYlacto & D. Io. Chryſoſtomo diſſentire. Thomæ ſententia comprobata, quod ſit Græco verbo congruens.

CAP. X.

DIVVS Thomas Aquinas, qui propter reconditam doctrinam & quaſi è cœlo & Angelis deſumptam, *Angelici* cognomentum adeptus eſt, à prænotata Theophylacti & Chryſoſtomi ſententia non parum diſcrepat. Inquit enim in commentariis ſuis ad eum Pauli locum, per verbum illud ἐτυμπανίσθησαν, id eſt, *tympanizati* vel *diſtenti ſunt*, ſignificari eo loci Equulei cruciatum. Cuius ſententiam nemo non plauſu excepturus eſt, qui noſtram de Equuleo explicationem legerit. Quamobrem facilè crediderim ſpiritu Dei Thomam potius afflatum, quàm Græcorũ Ethnicorumq; auctorum, quos contempſit, ſcriptis admonitum talia protuliſſe. Τυμπανίζεσθαι autem dicunt Græci

de his qui in Tympano torquentur, quòd in tympani tenſilis & pulſatilis morem eorum corpora quæ torquebantur in equuleo diſtenderentur, & tympanis verſatilibus in equuleo locus eſſet, vnde & Τύμπανον huiuſmodi organum dictum à Græcis. *Tympana* verò appellant Mechanici, vt patet apud Vitruuium, Oribaſium & alios, axes quorum capita foramina habent, quibus induntur vectes, quò faciliùs verſari poſſint, iiſq; funes aduoluantur, quib. pondera vel protrahuntur vel ſuſtolluntur, vt ergatas non ad perpendiculum, vt fit, cõſiſtentes eſſe dicas ſed iacentes potius. A verbo Τυμπανίζω vel à Tympano pulſatili & tenſili, vel à tractorio verſatilique quod tendat, apud Paulum Æginetam, & alios Græcos Medicos dicitur *tympanitis* hydropis ſpecies illa flatuoſa quæ in tympani morem tumentem vterum diſtendit, vt inſtar tympani pulſatilis ſit.

CAP. XI.

A QVIBVS EQVVLEVS *fuerit excogitatus.*

CAP. XI.

QVIS autem tormenti genus de quo agimus excogitauerit, non facilè dixerim, auctoribus quos mihi legere contigit hac de re nihil prodentibus. Animaduerti tamen apud Ciceronem in Tuſculanis Quæſtionibus, vt arbitror, & apud alios litteris proditum, Græcos Equulei fuiſſe vt rerum multarũ auctores. Profecto machinarum pæne omnium Græcos extitiſſe auctores nemo non affirmabit, qui Vitruuium, Oribaſium, Heronem, Pappum, Bitonem & Athenæum legerit, vt miram huius nationis ſolertiam, quæ tamen hodie interiit, maximè ſuſpicias, admireris, & laudibus proſequaris. Adde quòd apud Græcos ſæuiſſimi Tyranni rerum ſunt potiti, vt horum imperio Mechanicorum auctam fuiſſe induſtriam credere poſſis, eoque prouectam, vt Equuleos & alia tortoria organa in eorum gratiam adinuenerit. Sed

iam ad Equuleum noſtrum accedamus.

AVCTORIS DE EQVVLEO ſententia.

CAP. XII.

EQVVLEVM ego crediderim fuiſſe ligneum ſcamnum ſiue ligneam arcam pedibus quatuor.

** Reliquæ deerant: quæ tamen reſtitui poſſe in parte videntur ex ſchedis adiectis auctoris manu deſcriptis. Continebant illæ totius quaſi operis materiem paucis. Nos ea modo cenſuimus adiicienda quæ deerant. ex fragmenti mole videntur tot capita ſecutura fuiſſe quot præceſſere. Lector hæc boni conſulat, ſciatq; quòd raptim ſcripta hæc erant, multum nobis difficultatis obortum in legendo, adeo vt in nonnullis expedire nos nequiuerimus. Iis tale ſignum additum eſt *. Ceteras lacunas auctor ipſe libris deſtitutus reliquit.*

Sed iam ad Equuleum propius accedamus. Equuleum exiſtimamus fuiſſe ligneum ſcamnum ſiue ligneam arcam pedibus quatuor ligneis conſiſtentem fundoq; carentem, quæ vtrinq; capiebat tympana & funes quibus manus pedeſq; ſontium & torquendorum obligarentur &

pro-

protraherentur, non ſine magno, vt con- CAP. XII.
iecturæ locus eſt, dolore totius corporis. Quamobrem Seneca inquit loco præno-tato, *in Equuleo longior factus eſt.* re mani-feſtũ hoc pacto oſſibus è compage motis ſolutiſque, corpus productum fuiſſe. In hoc pendêre ſolebant, quia ſuſpenſi aëre in vacuo, corpore eo pacto extenſo, non è ſimplici fune ad perpendiculum vt alii cenſent. Equulei autem nomen huic in-ſtrumento congruere quis nõ videt, cùm & hodie ſcamnis quibuſdam . . . . . . * . . . . iamante conſiſtebant & voluebantur *caualetti* appellantur, & eo-dem nomine ſignificantur ſcamna parua quibus lecti ſuſtinentur.

* *Quæ abſunt hic legi non poterant in autographo.*

Adde quòd Aurel. Prudentius poeta Chriſtianus in martyrio Romani & Vin-centii ſanctitate non vulgari hominum o-ptimè huiuſmodi inſtrumentum appin-gere videtur, & in quo *diuaricatis cruribus* (vt eius verbis vtar) conſiſtere tortos de-monſtrat, & etiam *fidiculas* appellat, non ſolùm *equuleum.*

Val. Max. de . . . . *laxauit e-quuleos, laminas extinxit* &c. Quo pacto autem laxari poterat funis, ſi funis tor-

mentum eſſe velimus,& laminę extingui?

Quinctil. in declamationibus vbi de filio à patre torto per iniuriam maximam agit, nonnihil appinxit equuleum. inquit enim, ſenem artificē equuleos mouiſſe, & corio filii filii corpus totū compage ſolutū. inprimiſq; meminit laminarum & flagellorum. Funis autem tormentum qua ratione moueatur ſcimus, non arte vlla ſed trahentis manu, & totius corporis cōpagem ſoluere non animaduertimus. Brachia ſolū laxare ſcimus qua humeris ſpatuliſque iunguntur.

Fidiculas eculeum appellaſſe Prudentium poetam diximus. Sed erit fortaſſe aliquis qui hoc neget, exiſtimans diuerſum tormenti genus fuiſſe. Ego idem fuiſſe dico & affirmare vel quouis pignore auſim, quod Suetonii auctoritate demonſtro. inquit enim in Caligula Imp. illud quoque tormenti genus excogitaſſe *vt larga meri potione oneratos & veretris deligatis ſimul & vrina & fidicularum tormento diſtenderet*, & affirmaſſe etiam *ſe de* vxore *fidiculis exquiſiturum cur tantopere eam diligeret*. Sed apud illum poetam non obſcure me à veritate non aberrare potes cognōſcere locis præ-notatis.

* *In margine hæc erant:* Non ſine ſimilitudine ſidium ſicut illæ clauiculis ſiue pectinibus tenduntur &c.

notatis. Sic & apud Iureconſultum ff. . . Cap. XII. . . . . . . & C.

Hodie ſeruatur antiquum inſtrumentum apud Hiſpanos & Gallos. Hi *Gennans* vocant, Hiſpani *Palliedro* voce meliori. equuleos enim *Pulledros* & Itali vocant. Viſiturq; huiuſmodi tormentum Neapoli in arce ab Hiſpanis inuectum, quo in inquiſitione criminis læſæ maieſtatis ſolùm vtuntur. Ioan. Vinc. Pinellus nobiliſſimus atque eruditiſſimus vir pollicitus eſt aliquando ſe curaturum vt ego delineatum illud conſpicerem.

Magnam ſimilitudinē habebat cum ſcamno Hippocratis, vt videre eſt apud Hippocratem in lib. . . . . & apud * quatuor enim habet pedes, & tympana continet quibus humani corporis membra trahi & tendi poſſint, ſi quando fuerint locis ſuis dimota . . . . * que.

Equulei autem pœnam ſeruilem appellat Prudentius eò quod nobiliores & ingenui non poterant ea torqueri, vt patet apud Iuſtinian. C. . . . . & in ff. vbi de Decurionib. & in tit. De pœnis.

Qui autem in equuleo torquebantur,

non ſolum diſtendebãtur, ſed etiam alios cruciatus patiebantur. nam flagris cæde-bantur. Vnde Quinctil. ait loco prædicto, *per flagella, per verbera*, loquens de equulei tormento.

Item laminis ignitis torquebãtur. Quamobrem Val. Max. ait *Extinxit laminas, laxauit equuleos.* Quinctilianus quoque ait, *Accendis laminas* &c.

Adde quod & vngulis ferreis eorũ cutis ſolebat laniari qui in equuleo torquebantur. Vnde Iuſtinian. de Mathem. in C. vbi ait, *ſit equuleo deditus & vngulis latera ſulcantibus ſcelere dignas perferat pœnas.*

Sed iam equuleũ pictura exprimamus.

* *Pictura non extat.*

In martyrum vitis, *ſuſpẽſi in equuleo.* Cic. *Virtus in equuleum non coniicitur.*

FINIS.

* *Quod non ingratum lectori fore credidimus aliquid etiam de auctoris infortunio noſſe, viſum eſt & hanc epiſtolam cum ceteris repertam addere. Vſi autem in omnibus eâ fide quâ alios in noſtris uti vellemus.*

Al R.mo D. Commiſſario in S. Iac.o

R.me Domine & Pater in Chriſto.

NEMINEM *adhuc allocutum eſſe Dominum meum, miror vehementer. Quamobrem ſuſpicari cœpi, nuntium non ſatis diligentiæ in perquirendo adhibuiſſe. Dixi aliàs, Domini mei domum eſſe non longè ſitam ab Eccleſia Turcica, ſub qua fons eſt aquæ ſalientis, non puteus. Eccleſiam eſſe paruã, paruamque habere turriculam. Domum habere in ſtrata ſcalam ligneam graduum quatuor. Nunc illud addo, domum non eſſe in planicie, ſed in latere montis, vulgo* nella coſta, *& Dominũ eſſe Comitum Mahonæ, qui omnibus in viciniæ notus ſit. eſt n. proceræ ſtaturæ. Singulis diebus ante ſolis ortum proficiſcitur in nauale, eò quòd præfectus ſit conficiendæ mahonæ vel reſarciendæ. Redit domum duntaxat ſole occidente, aut paulo citius interdum. ſi nuntius domum inue-*

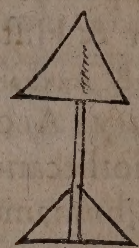
niat, alloquetur eius uxorem, vt vir illius ſcili-
cet Dominus meus vel hora ſtatuenda eum ex-
pectet, vel nuntium conueniat, nam libenter ille
Galatam ſolet proficiſci, quod ibi ſororem habet.
Si more nationis magnam petat pecuniam, quid
ſit reſpondendum noſti. Ad hæc ſcias me illi iam
in Mahona dediſſe ducatos 60 Venetos argente-
os, vt ſi inter conſtituendum pretium illum allo-
quaris, nuntio minime intelligente, poſsis ei dice-
re; & illud addere, me non eſſe pugnando ab eo
captum, ideo non debere ad viuum ſecare, cùm
ſim pauper, omniaq; Cypri amiſerim. Si dicat ſe
* ſeruo. intellexiſſe à quodam* ſclauo, cuius patria meæ
patriæ vicina ſit, & qui apud me Cypri manſe-
rit, intellexiſſe, inquam, me habere iperuoglia,
& domos; dicas hoc eſſe falſum. ſiquidē qui hæc
habent, nôn eunt parui lucri cauſſa in lōginquas
partes. eum qui dixit talia mihi eſſe hoſtem quia
nolui illi donare ducatum quem petiit in Maho-
na. Demum, ſi aliquid addendum ſit, adde, nam
mutuum non donum. quamquam hoc mutuum
mihi eſt tanquam donum & tanquam eleemo-
ſyna. Principium hoc operis oſtende Oratori &
Eripe me his inuicte malis, vt ſic cum Pali-
nuro Virg. canam.

THO-

THOMAS SEGHETVS LECTORI.

DE Equuleo quid ipſe didi-cerim, paucis addam. Ante aliquot annos iter ſuſceperunt viſendæ Gallię Ciſalpinæ ampliſſimi & de me optimè meriti viri ANDREAS MAVROCENVS Senator & Hiſtoriographus Reip. Venetæ & μακαρίτης BENEDICTVS GEORGIVS ALOYSII Procuratoris F. Bibliothecarius, ſummâ vterq; doctrinâ, humanitate, prudentiâ. aderã itineris comes & ego. Mirandulæ cùm in arcem deducti fuiſſemus ſpectauimus tormenti genus ex aſſeribus compacti in morem adamantis acuminati effigiatum. Huc tamquam in equum coniiciebantur rei nudi ita vt acumen premeret par-

tem illam quæ honeſtè nominari nequit, diſtentis per pondera manibus pedibuſq́; quo grauiores inſiderent. Præclari illi viri *Equuleum* vocauere, & *Cauallettum* (quod idem eſt) Italis dici affirmarunt. Eorum ego ſententiæ accedo. Alii æſtiment an iure. Forma talis eſt.

MEMORABILIA.

A.

ACCVRSIVS notatus ignorantiæ in antiquitatibus *cap.* IV.
Alciatus laudatus *cap.* V. equuleum eum ignoraſſe *ib.*
Ang. Caninius affinis Magii *Præf.*
Ariſtoph. Scholiaſtes notatus *cap.* VIII
Athenæus mechanicus ſcriptor *cap.* XI

B.

Badius notatus *cap.* I
Bern. Felicianus laudatus *cap.* VII
Bito *cap.* XI
Brixia vrbs florentiſſ. *cap.* VII pictoris ibi equulei pictura *ibid.*
Budæus laudatus *Præf.*

C.

C antiquè pro Qu ſcriptum *cap.* I
Calepinus ſcriptorum fortunatiſſimus cur ab auctore noſtro vocari ſoleat *cap.* VI eius lexicon quam initio rude fuerit *ibid.* in eo à viris doctis recẽſito equulei explicatio notata *cap.* VI
Cardani laus, eiuſque error de equuleo notatus *cap.* V
Car. Sigonius laudatus & notatus *cap.* VIII
cavalletti Italorum *cap.* I & XII
Chryſoſtomi ſententia ad locum epiſt. ad Hebr. non probata *cap.* IX
Cicero *cap.* XI & XII
cocus, antiq. pro *coquus* *cap.* I
Codicis Iuſtin. locus *cap.* IV & XII
coniectus in eculeum, in dolium ferreis clauis præfixum, in arcam, in lebetem ca. III. *in carcerem, in fornacem, in latrinam* ibid.

E.

Ecus, ἀρχαϊκῶς pro *equus* *ca.* I
equulei pictura Brixiæ *ca.* VII
equuleus ſæuiſſimũ inſtrumentum omnium *cap.* I cur ita dicatur *ibid.* *equuleus* ne potius an *eculeus* ſcribendum *ibid.* eius vſum apud Gallos & Hiſpanos manſiſſe *cap.* II plurimorũ ſententia de equuleo improbata *capp. ſeqq.* quâ voce Græci dixerint hoc tor-

mentum *cap.*VIII.IX.X eius inuentores qui *cap.*XI au-ctoris de eo inſtrumento ſententia *cap.*XII

F.

Fidiculæ Magio idem cum equuleo *ca.* II Vallaque in earum explicatione nota-tus *ibid.*

flagra vel flagella equuleo tormento adhibita *cap.*XII

Fr.Spinola laudatus *cap.*VII eius carminum libelli & a-lius de ratione intercalan-di *ibid.* mors *ibid.*

funis tormentum hodier-num, non eſſe veterum e-quuleum *cap.*III *&* V

G.

Gallorum amor erga litte-ras bonas, iſque antiquus *Præf.*

genna Gallorũ *cap.*II *&* XII

Geſneri additamentis & ca-ſtigationibus lexicon Ca-lepini demum formam ac-cepit *cap.*VI

Gloſſularij Iuris Canon. ſo-mnia notata *cap.*IV

Græcorũ olim ſolertia, quæ hodie interiit *cap.*XI eos vt rerum multarum, ita & e-quulei auctores fuiſſe *cap.* XI

Gul.Pratenſis Epiſc. Claro-montanus laudatus *Præf.*

H.

Hero *cap.*XI

Hippocratis ſcamnum *cap.*I *&* XII

homini nil vitæ breuitate melius natura dedit *cap.*I

I.

Ingenui non poterant ecu-leo torqueri *cap.*XII

Inſtrumẽta excruciãdi cor-poris ab hominibus exco-gitata varia *cap.*I

Ioan. Vinc. Pinellus lauda-tus *cap.*XII

Iul.Pollux *cap.*VIII

Iuris Cæſarei & pontificii interpp. equuleum mini-mè nouiſſe *cap.*IV

Iuris ciu.loci *cap.*XII

L.

Laminæ ignitæ admotę tor-tis in equuleo *cap.*XII

Lucretius *cap.*I

M.

Machinarum pæne omni-um auctores Græci *cap.*XI

Manutii additamentis & ca-ſtigationibus lexicon Ca-lepini auctum & exorna-tum *cap.*VI

martyres ſancti ſæpe equu-leo vexati *cap.*I

morbi corporis tortores ſæ-uiſſimi *cap.*I

mors omnium terribilium vltimum *cap.*I

N.

Naturam iniuriè accuſari, quaſi non ſolùm homini breuem vitam dederit, ſed & corpus morbis & cruci-atibus obnoxium *cap.*I

nobiliores equuleo nõ torti *cap.*XII

Ori-

O.

Oribaſius *cap*.x. xi *forte &* xii

P.

Pappus *cap*.xi
Parrhaſius Alciati pręceptor *cap*.v
Pauli locus ad Hebr. in verbo *ἐτυμπανίσθησαν* explicatus *cap*.ix *&* x
P. Ægineta *cap*.x
Plinius *cap*.i
Prudentii loci *cap*.xii
pulledri *cap*.xii
pulliedro Hiſpanorum *cap*. ii *&* xii

Q.

Quinctiliani locus de equuleo *cap*. vi *&* xii *vbi aliquoties.*

R.

Raph. Volaterranus & eius Comm. rer. vrb. laudati *ca*. iii eius tamen ſententia de equuleo refutata *ibid.*
Rod. Gualtherus, Pollucis interp. notatus *cap*.viii

S.

Scamnum Hippocratis *cap*. i *&* xii
Senecæ locus *cap*. iii *&* xii
ſeruilis pœna equulei *cap*. xii
Suetonii locus *cap*.xii
ſuſpenſi in equuleo *cap*.xii

T.

Theophylacti explicatio ad locum epiſt. ad Hebr. non probata *cap*.ix
Thomæ Aquinatis laus *cap*. x vnde Angelicus vocatus *ibid*. ſentẽtia de loco Pauli ad Hebr. approbata *ibid.*
tormenta varia ab hominibus excogitata *cap*.i
tormentum Neapolitanum in arce *cap*.xii
τύμπανον Græcorum, eſſe equuleum *cap*.viii
τυμπανίζειν, *τυμπανίζεσθαι*, *cap*.viii *&* x
tympana mechanicorũ *ca*.x
tympanitis hydrops *cap*.x
tyranni ſæuiſſimi apud Gręcos rerum potiti *cap*.xi

V.

Val. Maximi locus de equuleo *cap*.vi *&* xii
Valla laudatus *cap*.ii notati tamen eius in antiquitatum explicatione lapſus, & cenſendi rigiditas *ibid*. eum fidiculas vel equuleum ignoraſſe *ibid.*
vitæ breuitate nil melius à natura homini datũ *cap*.i
Vitruuius *cap*.x.xi
vngulæ ferreæ, quibus cutis eorum qui in equuleo torquebãtur, laniabatur *c*.xii

FINIS.

NOTÆ

AD LIBELLVM H. MAGII DE EQVVLEO.

NOTÆ
AD LIBELLVM H. MAGII
DE EQVVLEO.

Ad pag. 17.

QVÆRAS in ipſo limine & aſpectu ſtatim libelli non fruſtrà, mi lector, de nomine illius, cui MAGIVS inſcripſerit commentariolum ſuum. Quod igitur ad locum vacuum attinet poſt illa verba *Ad illuſtriſſ. & magnanimum Dominum*, noſtro Segheto videtur hîc ſpatium relictum nomini Oratoris. & reperire ſe ait in Ephemeridibus Arnoldi Manlii, (qui eodē tempore, quo Magius Byzantii ſeruitutem ſeruiebat, medicinā faciebat in familia Oratoris, vt ex Segethi noſtri epiſtulâ, quam ſtatim poſt præfationē meam habes, conſtat) *Franciſcum de Noaille Epiſcopum Aquenſem fuiſſe eo tempore Oratorem.* Nec dubito quin verè ipſi ita viſum, veraq; reppererit: præſertim quum à viro quodā ampliſſimo, ſuper eâ re amplius inquirens, per litteras fuerim edoctus, Iac. Aug. Thuanum, hiſtoricū ęuo hoc noſtro principem, ſcribere, anno M D LXXIII & ſequenti illuc miſſum fuiſſe Franciſcum Noallium, Aquenſem apud Tarbellos epiſcopum, regium in porta Othomanica oratorē: cui poſtea ſucceſſor miſſus Conſtantinopolim frater Ægidius Noallius fuerit: idq; eueniſſe illo ipſo anno M D LXXIII, inuenire ſe apud Ioannem Chœnium (qui legationem Mon-

lucii

lucii ad Polonos ſcriptis mandauit) qui Oratorem illum nominet, *monſieur Dacqs*, id eſt Aquenſem: eius verò fratrem ſucceſſorem, Abbatem Inſulanũ, *l' Abbè de l' Isle.* ſe itaq; cum Segheto noſtro exiſtimare, Aquẽſi Epiſcopo Fr. Noallio inſcriptionem illam omnino deberi. Eodem autem modo in ea, quæ præfationi ſuperpoſita eſt inſcriptio, nomen omiſſum, & locus relictus vacuus. Cur non addiderit Magius, veriſimile eſt ideò accidiſſe, quod illi delegati nomine non liquidò conſtaret. Et, vt omnia bona fide repræſentemus, ſicuti ad nos Seghetus noſter miſit, ipſe libri titulus ita erat deſcriptus:

* Hunc librum mihi reliquit D. Hier. Magius paucis poſt diebus ab impio Mahomete Baſſa ſtrangulatus Conſtantinop. 1573.

HIERONYMI MAGII

DE

EQVVLEO HACTENVS INCOGNITO

LIBER

Ad Illuſtriſſimum & magnanimum dominum

CHRISTIANISS. GALLORVM REGIS ORATOREM Byzantii.

* Sum Arnoldi Manlii Conſtantinop. 1573.

Sic pagina prima, frons ipſa libelli, habebat, vbi

aſteriſco notata, tam ſummâ quam inf〈im〉â paginâ (quæ littera minutiore hîc excuſa vides) manu Arnoldi Manlii deſcripta fuiſſe, cetera, quæ in medio, ipſam nempe opuſculi inſcriptionem, ipſius Magii eſſe, Seghetus noſter indicauit. Nec hoc priuſquã hinc abeam, omittendum, ne forte incuriâ operarum peccatum quis ſuſpicetur, quod nimirum in Segheti noſtri epiſtula, eadem linea legis & 1572 & 1573 fuiſſe necatum Magium: in alterius verò epiſtulæ fragmento numeros non expreſſos integrè. Ego vt accepi, ita reliqui, nec quidquã mutare volui. Septuageſimo tertio tamen poſt milleſimũ quingenteſimum à Chriſto nato annum, Magium ſtrangulatum credere inclinat animus, quod idem annus etiam diſertè ad frontem libelli, quam hîc exhibui, à Manlio adnotatus fuit. Sed meherclè vereor, ne nos curioſos dicas nimis: ad præfationem igitur rectà & libellum ipſum.

AD PRÆFAT.

Pag. 18 *Clade Cyprica ſuperſtiti.*) vide Hier. Magii vitam, quam eruditiſſ. Fr. Sweertius, quem honoris cauſa nomino, noſtri auctoris libello de Tintinnabulis, anno priore ex ipſius recenſione apud nos edito, præfixit.

Pag. 20 *vt à matre Judæum*] Martialis verſiculus lib. XII. epigramm. LVII. ad Sparſum:

Nec turba ceſſat entheata Bellonæ,
Nec faſciato naufragus loquax trunco,
A matre doctus nec rogare Iudæus, &c.

Epiſcopus Claremontanus] Eum didici *Gulielmũ Pratenſem* vocari à Thuano; hiſt. lib. XIII. anno 1554.

AD CAPVT I.

Pag. 22 *quod homini non ſolum breuèm vitæ curſum*] Vt *Theophraſtus moriens accuſaſſe naturam dicitur, quòd ceruis, & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet: hominibus, quorum maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet:* &c. quæ ait Cicero III. Tuſcul. quæſt.

Pag. 23 *quod vltimum omnium terribilium dixit Philoſophus*] Ariſtoteles nimirum Ethic. Nicom. l. III. c. VI. φοβερώτατον δ᾽ ὁ θάνατος· πέρας γάρ.

Et cum Plinio adfirment,] l. VII. c. I. *Natura verò*, ait, *nihil hominibus breuitate vitæ præſtitit melius.*

Martyres ſanctos] Locorum planè ſiluam habes in Gallonii libro de S. Martyrum cruciatibus, cuius de Equuleo diſputationem & collectanea inde excerpſimus, noſtrique auctoris libello adiunximus.

Pag. 24 *Ego ea de cauſſa hoc nomine*] Machinæ iſtius appellationem à paruis equis translatam, nomen ſanè ipſum prodat, ſi id rei debet conuenire ſuæ. nec de eo viros doctos iam olim puto dubitaſſe, quamuis de ipſa ſtructura & vera forma eculei diſſenſerint, nec perinde notam habuerint. Fr. Hotomanus li. v. antiq. ſub littera E: *Equuleus vel Eculeus, ſtipes cenſetur fuiſſe, in equi formam inciſus, cui imponebantur rei, vt neruis vtraque ex parte diſtentis cruciarentur.* &c. A. Turnebus lib. IV. Aduerſ. cap. III. *Eculeus ſtipes erat cui velut equo, imponebantur, ac variè torquebantur, cruciabantur & diſtendebantur.* &c. & lib. XV. cap. XVI. *Equuleus tormenti genus eſt à ſimilitudine nomen habens, quaſi par-*

unus equus ſit.erat autē machina lignea equo ſimilis,cui imponebantur,qui torquebantur. &c. Inde G.Fabricius in ſuis Comm.in poetas Chriſtianos, vbi *Eculeum* expoſuit ſtipitem quendam, in quo rei ſuſpendebantur, *Quærendum*,ait, *num eiusmodi machina fuerit, de qua præcipitarentur ſontes, quam Saxones* das Rößle *nominant, quaſi paruum equum.* Sic alii, partim putarunt διὰ τὸ ἱππειδὲς & à forma equina dictum eculeum;partim à modo inſidendi, quod eo tormento non ſecus rei inſiderent,ac ſi equo veherentur.

Cuius etiam formam inferius] Delineationem ſe non repperiſſe teſtatus eſt ad oram Seghetus noſter. Remittit autem Magius nos ad caput vlt.ſui libelli. Conati itaque ſumus mutuari aliunde,vt ad calcem appendicis videre potes: quamuis Magius videtur paullò aliter delineaſſe. Sed nec Hippocrates Latinâ voce *Scamnum* adpellauit umquam:nec ab eo excogitatum volunt ξύλον illud, eiusque inuentorem quendam Paſicratem faciunt.

Quanquam non me latet antiquos Eculeū] Quanta inter Q & C cognatio, ex Grammaticis notum ſatis eſt; liberque ex ipſorum Alpha, Priſciano inquam,paucula ſaltem adſcribere hæc, lib.1. *Apud antiquos frequentiſſimè loco cu ſyllabæ*, quu *ponebatur,& è contrario: vt* arquus,coquus, oquulus,*pro* arcus, cocus, oculus, quum *pro* cum, quur *pro* cur. Hæc Priſcianus. Sed exemplorum, quæ noſtro addere potes,elegantem copiam exhibet eruditiſſ. & politiſſ. I C.Rad. Fornerius lib.1. rerum quotid. cap.vlt.quem adeas de his vtiliter: vt & nuperum libellum Auſ.Popmæ de vſu antiquæ locutionis L.

I.C.III.

I.C.III. quo de conſonantium inter ſe commutatione differit. Et ſubindè Criticis noſtris hæc talia notantur paſſim. Ceterum quod ad *Equulei* vocem attinet, vulgata ſcriptura ea & recepta, Priſciano etiam proba viſa., cuius verba vbi de Diminutiuis agit, extremo lib.III.ſunt: *In* leus, equus equuleus. (*ic.in Ver.de ſignis*: *Equuleus argenteos nobiles quiq, maximi fuerant aufert.* Ita apud Priſcianum eſt corruptiſſimè. Locum obiter ex Ciceronis ea de ſignis fidenter emendo, & ſcribo: *Equuleos arg. n. qui Q. Maximi f. a.* Mendorum cauſſa pateat cuiuis. Ciceronis autem verba plena in dicta oratione ſunt: *Tum iſte* (Verres) *ab equite R. ſplendido & gratioſo,* (*n. Calidio, cuius filium ſciebat ſenatorem populi Ro. & iudicem eſſe, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerant, aufert. Imprudens huc incidi iudices. emit enim, non abſtulit. nollem dixiſſe. iactabit ſe, & in his equitabit equuleis. Emi: pecuniam ſolui.* &c. vbi ſcribunt ad oram, Lambinum adnotaſſe *eculeos argenteos* in v. cod. legi: quæ ſane antiqua ſcriptura huius vocis, retinentque & recentiores multi. Id verò adeò permiror viros cetera eruditos & magnos Lambinianæ iſti notæ addidiſſe, forte legendum *culleos argenteos* in eo Ciceronis loco, vt nimirum de vaſis vinariis loquatur. Quo mihi profectò, quod tamen pace ipſorum dixerim, nihil alienius à Ciceronis mente ſcriptum videtur. Nolim hîc, vbi non locus, plura verba profundere, vel inequitare cuidam longè me doctiori. Saltem mihi conſiderent iſta: *& in his equitabit equuleis.* vbi *equitandi* verbum orator non alia de cauſſa certè affectauit, quam ob illos e-

quuleos argenteos, vaſa ex argento nimirum à forma vel cælatura ita dicta. Ne quid dicam, quod Priſcianus etiam non aliter olim iam legerit, quàm *equuleos*. Rem claram puto.

Pag. 25 *Apud Lucretium*] vt lib. vi. de rer. nat.

Tum color in nigris ex ſiſtit nubibus arqui.

habuiſti τὸ *arquus*, pro *arcus*, etiam in Priſciani verbis paullo ante prolatis. Vnde mihi fiat leuiculæ ſaltem coniecturæ indicandæ venia. Sergius Grãmaticus in primam Donati editionem Commentario, non longè ab initio: *Q verò, quã antiqui quoties u ſequebatur, præponebant, præſtantius eſt, vt tunc cum poſt* u *aliqua ex vocalibus fuerit ſecuta, præponi debeat, vt* quando, quendam, quia, quomodo, *& iuxta antiquos* æquus, *alias enim per* c *quam per* q *ſcripſerunt, vt* cur, *&* cum. Hactenus Sergius. Pro illo *æquus*, an *arquus* fortè ſcribendum?

Iodoco Badio] Barbare loquutus reuera Badius, quum barbarè adfirmaret ſcribi *Eculeus*: ideoq; rectè à Magio notatur. Sed modeſtè tamen præquã ab aliis Criticis laceratur: quale carbone exaratum de eo elogiũ habes apud Fr. Floridum l. 11. lect. ſubciſiu. ca. xxii. Poſſit tamen iſtos bonos viros, & in illis Badium (de quo ita & Glareano viſum eſt, eum non prorſus contemnendũ) excuſare ſæculum quo vixerũt, ne ad ipſorũ lapſus ſane crebros in obſcurã adhuc litterarũ luce nobis ſtatim adeo turgeſcat vitrea bilis, vt eam hamaxatim (liceat ita ludere ne & me commotũ putes) euomamus, ad quod proclinis perquam fuiſſe videtur ille Sabinus. Sed nolim mihi rem eſſe cum biliofis: & vereor ne alicuius κί-νήσω τύμβῳ σφῆκας ἐφεζομένους. Ocius ergo παρσμείψο-

μαι

μὸν· & ad noſtrum *Eculeum* quod attinet, nō barbarè ita ſcribi, ſed vetuſto more, & librorum antiquorum fide, habuiſti ſupra à nobis allatum è Cicerone exemplum: paſſimq; tibi vel aliud agēti occurrent in mſſ. alia. Quibus addo tamen ex illis nūquam ſine laude loquendis Gloſſariis, quæ primum in lucem protulit erudititiſſima illa typographorum optimorum corona, H. Stephanus, vbi ſuâ ſerie in primo gloſſario ita legimus: *Eculeus*, ϛρεϐλωτὴς, βασανιϛής. Quæ ideo potiſſimum attuli, quum aliàs hæc conquirere, quæ ſe ſponte offerant, ſuperuacaneum videatur, ſi forte leuiter emendarem. Puto enim ſcribendum ϛρεβλωτὴρ, βασανιϛήρ. Nec improbabūt ii qui verſati fuere in vett. mſſ. Græcis, in quorum non nullis ρ & ς in fine verborum prorſus eodem ſcribuntur modo. Inde nimirum error. Et βασανιϛὴς eſſet potius ipſe tortor. Alterum gloſſarium, cuius verba non magis omittēda: βασανιϛήριον. *Eculeus, genus tormenti.* βασανιϛὴς *Tortor*. Imò, vt & eruditiſſ. viri à noſtro ęuo adnotationē adiiciamus, H. Gifanius *Eculeus* per *c* dumtaxat probaſſe videtur, quum in ſuis Obſeruationibus linguæ Latinæ ita ſcribat, quod opus vtinam emergàt aliquando in dias luminis oras, vt furtorū tandem pauſa ſit, corniculaque illa notha ſe alienis pennis venditare deſinat. ſed ille ita ſcribit: Eculeus, ἱππάριον, *paruulus equus ſiue tener*. *Veteres ab equo, non* equuleus, *ſed* eculeus *deducunt. Eſt enim c littera commmutabilis cum* q. *Ab eo & tormenti genus*, Eculeus. *Cic.* 11. *de natura Deorum*: Omnia in perfectis & maturis docet eſſe meliora, vt in equo quàm in eculeo; in cane quàm in catulo; in viro

quam in puero. *Sic* V.C. *habent, vbi vulg.* equuló: Hæcille: quamuis in Conlectaneis ſuis in Lucretium, voce *Robur, equuleus* potius ſcribere maluiſſe videatur, certe vtrumque adprobet. Refert autem Cicero Chryſippi ſententiá, &, ni fallor, Lambinus eandẽ vetuſti cod. lectionem quoq; iam antea teſtatus erat. ὀνειρώττειν οὖν ὡς ἀληθῶς ἐοίκασιν illi, qui ſignificatus diuerſitatem ex ſcripturæ varietate ſibi fingunt: quaſi alio nempe per *c*, alio per *q* ſcribatur.

AD CAP. II.

Pag. 26 *Si Alciato credimus*] Verba Alciati, ab amico mihi viro indicata, iſta li. IV. diſpunctionum cap. VII. fine ipſo: *Sunt tamen qui de Iuſtiniano aliter ſentiant; nec temerè Grammaticis de Iureconſulto credendum arbitrentur: quandoquidem etiamnum videamus & ſæpiſſimè experiamur, quanto ſupercilio id hominum genus, quo iure, qua iniuria & mortuos & viuentes inſectetur, quamq; ſuis in ſtudiis ſibi placeant, Moriæ beneficio felices, alios omnes contemnant: & epiſtolis ante ipſis Legum codices præfixis, Accurſium, Bartolum, ceteroſq; acerbiſſimis conuiciis dilacerent: Imperatoris ſui Laur. Vallæ exemplo prouocati, cui mortuo honos hoc epitaphio habitus fuit:*

Tandem Valla ſilet, ſolitus qui parcere nulli eſt:
Si quæris quid agat? nunc quoque mordet humum.

quod ſanè carmen longè magis ipſis, quàm Vallæ conueniſſet, cuius doctrinæ pleraq; huiuſm. condonanda ſunt. at hi ea maximè reprobant, quæ non intelligunt. Id verò diſtichon epitaphium Vallæ à quodam imputatũ profert & Raph. Volaterranus l. XXI. Comm. vrban.

Vrban.vbi de recentioribus eruditione & arte claris viris agit.

Hæc enim ipſius ſunt verba] Non *tranſuerſis lignis*, vt noſter Magius ſe legiſſe putabat, ſed *obliquatis*, ait Valla. Hæc enim eius verba li.1. Elegant. c.v. quod de Diminutiuis nominibus eſt, vbi pluribus de ὑποκοριστικῷ *Fidicula* poſtquam egit, ita finit: *Denique* fidis *in nominatiuo inauditum eſt, ergo* fides *dicendum eſt, cuius diminutiuum* fidicula, *id eſt, parua cithara, vel chordula. In plurali tortorium (vt dixi) inſtrumentum ex duobus (vt reor) & obliquatis lignis compactum, vel ab extorquenda fide, ac veritate: vel à nerueis funibus, vinculiſque, quibus ad illum modum homines torquendi alligabantur.* Dixerat autem antea paullo: Fidicula *pro inſtrumento torquendi, quod an rite formetur, nunc videamus.*

Sed & cur ſua ætate] Nominis enim *Equulei* nulla in Vallæ verbis mentio, vt ex adſcriptis iam modò patet. Adeò vt quis dubitare non fruſtrà poſſet, an Valla per *Fidiculas*, ſicut Magius quidem vult, Eculeum intellexerit, idque βασανιστηρίον eo loco explicare cogitauerit. Aliàs nec *Fidiculas* recte Vallam nouiſſe, adſeuerat Gallonius etiam in lib. de martyr. cruciat. c.111. quæ habes προσθήκης χάριν noſtro infra adiuncta.

Pag. 27 *Gennam*] Et H. Iunius Nomenclatore ſuo, vbi Carceris & ſupplicii propria vocabula recenſet, *Fidiculas* Gallicè reddit *Gehenne*. qui tamen Fidiculas & equuleum non vnum eſſe putauit inſtrumentum, quum de vnoquoque ſeparatim tractet. Noſter vnum fuiſſe contendit omnino ĩ cap. vlt. Ego, ſi tãti quid mihi probetur improbeturve,

diſtinguendum verò cum aliis potius arbitror inter iſta, nec Magius ea argumenta dicere infra videtur, quæ nobis extorqueant ipſi adhibere fidem.

AD CAPVT III.

Raphaelis Regii Volaterrani] Atqui putabam diuerſos fuiſſe Raphaeles, Regium alium, aliũ Volaterranum. in qua opinione me confirmauit amicus, qui ſuggeſſit illum oratorem fuiſſe & litteratorem: hunc politicum & hiſtoricum: illum Patauii docuiſſe, hunc Romæ: illum an. 1496 obiiſſe: hunc an. 1500 etiam in viuis fuiſſe. Vt ut igitur Regius hîc ſe immiſcuerit: Magium noſtrum cum Volaterrano litigare conſtat.

Pag. 28 *In equuleo longior factus*] Id tamen pro ſe adduxit Volaterranus, & neſcio an adeo ipſius ſententiæ (quamuis in eam aliàs non diſcedo) aduerſetur. Verba illius ſunt obiter ſaltem, vel, vt noſter Magius ait, è re nata ſermonem de hoc tormẽto facientis li. xxx i. Comm. vrban. extremo capite quo de doloris neceſſitate & remedio agit: *Sed præter omnes noſtri potiſſimè martyres teſtimonio ſunt: quã ſit animus probè inſtitutus, imperator vitæ mortalium. Ex quo vita beata & cum virtute non ſolum in viola & roſa: ſed in tormentis & eculeo erit. Eſt enim* Eculeus *id pœnæ genus quam hodie noſtri* funem *appellãt. Quod ſane ex authoritate Senecæ in epiſtolis deprehẽdimus: Doloribus, inquit, diſtortus & in eculeo longior factus.* Hactenus ille. Funem iſtum verò, quem Volaterranus *Eculeum* eſſe ait, alii potius *Fidiculas* interpretentur. Ita enim H. Iunius in nomenclatore ſuo: Fidiculæ *Suet. Machina multis intenta*

funibus,

funibus, quibus ceu fidibus diſtendebantur facinoroſi, ad exquirendam facti fidem. κολαστήριον, στρεβλωτήριον, ἀρθρέμβολα, τροχὸς *Ariſtoph.* ξύλον βασανιστήριον *Sozomeno. Aleman.* Folterſeil / Zwick / Treibſchnur / mit dem man foltert. *Belg.* Pijnbanck. *Gall.* Gehenne. *Nebriſſenſis interpretatur illud tormenti genus, quod Italiæ familiare,* tratto di corda: *Hiſpanis* tratto de cuerda *vocatur: quo reus reiectis in tergum manibus fune ſuſpenſus in praeceps demittitur.* Hactenus & ille. Locus verò Senecæ nobis prætereundus minimè eſt, noſtro & infra laudatus, qui tamen memoriâ in eo deceptus eſt, quod putarit de aliquo certo homine ab illo auctore prolatum. Eſt autem hic non longe ab initio epiſtulæ LXVII. vbi inducit quaſi obiicientem ſibi Lucilium: *Si bonum eſt, inquis, fortiter torqueri, & magno animo uri, & patienter ægrotare, ſequitur ut iſta optabilia ſint. Nihil autem video ex iſtis voto dignum. Neminem certè adhuc ſcio eo nomine votum ſoluiſſe, quod flagellis cæſus eſſet, aut podagra diſtortus, aut equuleo longior factus.* vbi vides & *podagra diſtortus* eſſe apud Senecam, non *doloribus diſtortus*, vt Volaterranus laudat.

AD CAPVT IV.

Pag. 29 *Equuleo deditus*] Rectè meminit verborum legis Magius. Ita enim in l. 7. *etſi excepta.* C. de malef. & mathemat. Imp. Conſtantius A. & Iulianus Cæſ. ad Taurum præfect. præt. reſcripſere: *ſi quis magus, vel magicis carminibus adſuetus, qui maleficus vulgi conſuetudine nuncupatur: aut aruſpex, aut ariolus, aut certè augur, vel mathematicus, aut enarrandis ſomniis occultans artem aliquam divi-*

E

nandi, aut certè aliquid horum ſimile exercens, in cò-mitatu meo vel Cæſaris fuerit deprehenſus: præſidio di-gnitatis exutus, cruciatus & tormenta non fugiat. Si verò conuictus fuerit, & ad proprium facinus detegē-tibus repugnauerit pernegando: ſit eculeo deditus, vn-guliſque ſulcantibus latera perferat pœnas proprio di-gnas facinore. quamuis in libris multis *aculeo* lega-tur, ſicut me frater meus cariſſ. Caſparus admo-nuit.

In iure quoque Pontificio] Vt in can. 1. 23. q. 5. ex Auguſtino ad Marcellianum comitem de Donati-ſtis captis: *Noli perdere paternam diligentiam, quam in ipſa inquiſitione ſeruaſti, quando tantorū ſcelerum confeſſionem non extento eculeo, non ſulcantibus vn-gulis, non vrentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti: qui modus coercitionis & à magiſtris artium liberalium, & ab ipſis parentibus adhibetur, & ſæpe et-iam in iudiciis ſolet ab epiſcopis adhiberi.* quem lo-cum mihi etiam frater meus, quem iterum amoris & honoris cauſſa nomino, indicauit, vt & hîc in nonnullis codicibus *aculeo* legi: in editione verò Lugdun. *non extendente eculeo*: ad gloſſam ordina-riam quod attinet, iſtam verò de verbo *Eculeo* non habere ſyllabam, ad hunc locum. Somnia itaque iſta mera, quæ ſibi finxiſſe gloſſularium Magius ait, alibi inquirat qui volet cuiq; vacat: mihi ſane non videtur res tanti, vt ideò hîc morer vigilans, vel o-tio meo, quo aliàs mehercle non abundo, abutar, propter aliena ſomnia.

AD CAPVT V.

Alciati & Cardani loca mihi non in promptu. I-
ſtius

ſtius etiam in libris iv.de V.S. vnde Magius iſtum errorem vellicandum ſe ſumpſiſſe ait, non apparere videntur: ſi mihi raptim percurrenti fides habe-ri poteſt. Sed potius autumabo; oculum meum curſim pertranſeuntem fugiſſe iſta Alciati verba; quam vt Magii noſtri memoriam accuſem.

AD CAP. VI.

Pag. 31 *Calepon*] *Chalepon*, χαλεπόν.

Pag. 32 *In voce Equuleus*] Rectè taxat confundentes Eculeum cum laminis, locaque Valerii & Quinctiliani, è quibus errorē hunc emanaſſe, malè intellectis, putat; cap. vlt. proferre conatur, quod adeas. Sed emendarunt hunc errorem ex parte nouiſſimi Calepini editores. Sic enim in illo, quem vltimò Baſilea exhibuit, legitur: *Eſt & tormentigenus, quo ad exprimendam è noxiis, conſciisve veritatem Romani vtebantur: ita dictum (vt quibuſdam placet) ab equi forma: tametſi alii ardentem laminam malunt interpretari.*

AD CAPVT VII.

Pag. 34 *Hæreſeos damnatus*] Aliter narrat Martyrologium Gallicanum, quod videſis.

AD CAP. IX.

Iulium Pollucem in Onomaſtico] Pollux noſter cum aliis verbis inter τιμήματα recenſet, & quidem compoſitum, non ſimplex: nec explicat. verba eius ſunt lib. VIII. c. VII. ἀπὸ τοῦ θανάτου; ἐθανατώθη, ἐθανάτωσαν, ἀπέκτειναν, ἀνεῖλον, ἀπέσφαξαν, ἀπῆγξαν, ἀπετυμπάνισαν, κατεκρήμνισαν, κατὰ κρημνοῦ ὦσαν. Et ſtatim in inſtru-

mento δημίου ſeu carnificis recenſet ipſum tympanum: ἐ τὰ ἐργαλεῖα αὐτοῦ, ξίφος, βρόχος, τύμπανον, φάρμακον, κώνειον. In mſ. Palat. vetuſtiſſ. eſt τύπανον, ſicut etiam dicebant, vt vel in Etymologico magno, verbo ῥύμβω, τύμπανον, & φιλοκτιανώτατος videre potes, idque magis κατ' ἀναλογίαν, quũ τύμπανον πλεονασμῷ τοῦ μ inde factum fuerit, quod tamen vſitatius eſſe videtur: & τύπανον poetis propter metrum potius vſurpatum eſſe. Sed priore Pollucis loco interpres vulgatus Rod Gualtherus *fidiculis extenderunt* reddit τὸ ἀποτυμπανίσαι. in quo ſi non alium, tamen Magium noſtrum facilè habebit ſubſcriptorem, qui Fidiculas nil aliud quam Eculeum eſſe contendit. Sed cur Iulianus ille interpres, ſi hoc ſentiebat, non & altero loco τύμπανον *fidiculas* in ſua tranſlatione dixit, ſed retinuit Græcum nomen *tympanum*? Verùm quid ille dicat, quid ne dicat, non valdè attendendum arbitror, in Polluce quidem: ita multoties à vero ſenſu aberrauit, & lapſus eſt infinitis locis, quemadmodum & eruditiſſimus amicus noſter Wolfg. Seberus in noua illius Onomaſtici editionē obſeruauit. Nolim inſultare cuidam iuuenilius: τὸ αὐτὸ δ' ὅμως βοᾷ. Alibi quoque auctorem noſtrum in errorem pertraxit, quando Latinam ſalſē interpretationē illius inſpicere ſatis habuit, vt mihi conſtat ex Miſcellaneis Magii. Quamuis hic tamē ab eodem, ob tympani explicationem, non iure vapulet Gualtherus, cuius verba prius quàm vlterius progrediar, adſcribo. Sic enim ad Pollucis locum priorem adnotat: *ἀποτυμπανίζειν eſt tympanis ac fidiculis extendere. Tympanum enim lignum erat, quo nocentes cædebantur extenſi. Propriè autem* σκυτάλην

voci-

vocitant. Hoc autem ſupplicio olim hoſtes ſuſtulerũt, donec gladii vſus receptus eſt. Sed ἀποτυμπανίζειν, propriè videtur eſſe, fuſtibus necare: τύμπανον verò rotundus ille fuſtis vel bacillus eſt, quo adminiſtrabatur hæc pœna. Ei rei argumenta, ni fallor, ſat firma dicunt Lexicographi Græci veteres. Magius verò errauit planè (ὡς τὴν σκάφην σκάφην λέγω) dum veteres cum nouis, Scholiaſté priſcum cum Gualthero & Sigonio reprehendit, qui τύμπανον tamen rectè explicant, è quo ille omnino Latinorum *Eculeum* facere vult. De Ariſtophanis itaque Scholiaſte, quem viri doctiſſimi non ſine cauſsâ magni ob eruditionem faciunt: is in Plutum Comici ad Blepſidemi χετλιασμὸν illum,

ὦ τύμπανα, καὶ κύφωνες, οὐκ ἀρήξετε;

ita commentatur: τύμπανα, ξύλα, ἐφ' οἷς ἐτυμπάνιζον. ἐχρῶντο γὰρ ταύτῃ τῇ τιμωρίᾳ. ἢ βάκλα, παρὰ τὸ τύπτειν. ἤγουν ξύλα οἷς τύπτοντες ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἱ τιμωρούμενοι. Vbi vide, an forte rectius legamus ἐν οἷς ἐτυμπάνιζον. Certè ſic exſcripſit Suidas, loquiturque pari modo Heſychius, quorum verba inferius paullo afferam, ἐν τῷ pleonaſmo præpoſitionis, qualem & alibi notant, vt apud Lucian. ἐν βέλει πληγείς. Sic idem dialog. Proteſ. & Plut. καθικόμενον ἐν τῇ ῥάβδῳ. Sic Apocal. VI. ἀποκτεῖναι τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ, καὶ ἐν θανάτῳ. Sed in re manifeſta vtimur teſtibus non neceſſariis. Ille igitur Scholiorum veterum in Ariſtophanem auctor, Tympanum, non Equuleum, vt Magius perueršè hic interpretatur, ait fuiſſe lignum, quo verberabatur ſontes. Eumq; ſi ſequutus Gualtherus, non benè culpatur. Non magis quam Sigonius de Rep. Atheniens. lib. III. cap. I. extremo

ita ſcribens: *τύμπανον, vnde ἀποτυμπανίσαι fluxit, ligna erãt, quibus nocentes homines cædebantur, vt Pluti interpres prodit.* Benè, inquam, hic amicus Magii ex Ariſtophaneo commentatore vetere τυμπανα explicauit. Gualtherum tamen ſua ex eodem Scholiaſte ſumpſiſſe non arbitror: ſed ex Etymologico magno, vbi αὐτολεξεὶ iſta Græcè habes, quæ mox adducam. Sed quibus nunc redarguere Scholiaſtẽ priſcum nititur Magius, breuiter conſiderari debẽt, ſintne alicuius momenti. Et mihi ſanè videtur Latinus iudex Græcum hominem malè damnaſſe, re ſcilicet non probè examinata. Quærit enim primò, quid ligno aut fuſti cum equo paruo & verſatili tympano ſit? Nihil prorſus. Nec Ariſtophanis interpres de equuleo hîc vel cogitauit, nec verſatile tympanum enarrare voluit, opuſve habuit, ſed tortorum tympana vel carnificum, quibus ſontibus certatim inſonabãt plagas atque verbera. Niſi fortè, ait, ideo dictum tympanum putauit interpres, quod in tympani morem tunderentur hoc ligno ſontes. At nihil opus his ambagibus hîc quidem. Ideo dictum tympanum credidit interpres, quod eo ferirentur damnati. παρὰ τὸ τύπτειν, ait ipſe ſcilicet. Non reſpexit, inquam, ad tympanum quod pulſatur. Superuacua ergo eſt & coniectura illa de textu lacunoſo & deprauato, quaſi ita loquutus fuiſſet Scholiorum ſcriptor: τύμπανα, ξύλα, ἐν οἷς ἐτυμπάνιζον. Non ille ignorauit nec tympanum verſatile ſiue pulſatile, nec tympana quibus cædebãt nocentes; ſed de his, quæ ad fuſtitudinas, cum Comico ludens inquam, inſulas ſpectant, non de illis ſermonẽ facere voluit, & σημειῶσαι τι, quod Ariſtophanis lo-

cus

cus deſiderabat. Liberius fortè hæc in Magium ne cui videantur, vereor. Sed vir optimus ſuo quemque vti arbitrio præclarè hîc iubet ipſe: ingenueq; vult, vt par eſt, iudicia libera eſſe. Et de eo certè aliàs ita cenſeo, virùm fuiſſe doctrina erudita & lectione varia eximiè inſtructum, memoriâ præterea valuiſſe expromptâ, qualisq; paucis obtigit. Vltima verò ratio, qua ait, ſi à tympano ſumpta ſimilitudine fuſtem illũ ſic dictum cenſuerit Scholiaſtes, non fuſti id nominis congruere, ſed ſontibus, quid ſibi vult? Quid enim non congruat? tamen-etſi nanque ſontes dicantur τυμπανίζεσθαι, id cum reſpectu ad fuſtem illum certè dicitur, quo pœna eis infligitur. Sed ille ad ſontes reſpiciendum putauit, quaſi hi in morem tympani tunderentur, itaq; nomen fuſti non cõuenire. Atque ita eſt, Magius noſter omnino exiſtimauit τύμπανον eſſe Eculeum, & hunc à Scholiaſte deſcribi, & deſcriptionem tamen illam haud cõgruere Eculeo facilè vidit: inde ergo affirmauit erraſſe & Scholiaſtem, & quotquot (in quibus video & Rhodiginum li. x. antiq. lect. ca. v. eſſe) eum ſequantur. Iam itaque loca quædam ex veteribus lexicographis ſunt proferenda de iſto τυμπάνῳ, vnde id fuſtem vel bacillum rotundum fuiſſe, quemadmodum dixi, ampliùs pateat: ἀποτυμπανίζεσθαι verò, ſicut & ſimplex τυμπανίζεσθαι, illo ſupplicio affici. Heſychius gloſſatorum eximius; τυμπανίζεται, πλήσσεται, ἐκδέρεται, ἰσχυρῶς τύπτεται. &: τύμπανον, ᾧ αἱ Βάκχαι κρούουσιν. καὶ εἶδος τιμωρίας. apud quẽ & in paullo præcedẽtibus, τύμπανα, τὰ δερμάτινα περικτύπεια κόσκινα, &c. obiter ſcribendum admoneo κρακτήεια, id eſſet *ſonantia*, vel *ſonora*. Iterum Heſy-

chius: τύμπανον, (niſi τύπανον hîc legendũ, quum præcedant τυπάζειν, τύπους) ξύλον ἐν ᾧ τυμπανίζουσιν. Suidas: τύμπανα, βάκλα. παρὰ τὸ τύπτειν, ξύλα ἐν οἷς ἐτυμπάνιζον. ἐχρῶντο γὰρ ταύτῃ τῇ τιμωρίᾳ. quæ verbatim ex Ariſtophanis Scholiaſte, vt & alia, quod viros doctos dudum obſeruaſſe credo, multa, exſcripſiſſe videtur. Idem Suidas: τυμπανίζεται, ξύλῳ πλήσσεται, ἐκδέρεται, καὶ κρεμᾶται. Etymologicon magnum: τύμπανον ἐστὶ τὸ τοῦ δημίου ξύλον, ᾧ τοὺς παραδιδομένους διαχειρίζεται. καὶ τυμπανίζεται, ξύλῳ πλήσσεται, ἐκδέρεται, καὶ κρέμαται. Et alibi idem: ἀποτυμπανίσαι. οὐχ ἁπλῶς τὸ ἀποκτεῖναι, ἀλλὰ τυμπάνῳ. ἀπὸ τυμπάνου, ὅ ἐστι ξύλον ὅπερ σκυτάλην καλοῦσι. τὸ γὰρ παλαιὸν, ξύλοις ἀνῄρουν τοὺς πολεμίους, ὕστερον δὲ τῷ ξίφει. Non tamen nego, & de machina quo diſtendebãtur vel ſuſpendebantur ſontes, τύμπανον & verba ab eo deriuata vſurpata inueniri; vbi poteſt reſpectum eſſe ad illa diſtenta tympana: & innuunt ἐκδέρεται, κρέμαται, in Lexicographorum modò allatis obſeruationibus: ſuperque ea re quædam in theſauro H. Stephani habes: quo pacto & ferè locum in ea ad Hebræos exponunt, quem cap. ſequ. Magius adfert. Sic fortè & apud Lucianum Tyranno: τοὺς ἐκ δικαστηρίων διὰ παραγωγὴν, λέγω δὴ τοὺς ἐκ τυμπάνου, καὶ τοὺς ἀνεσκολοπισμένους. Adeò vt in hoc quidem Magium noſtrũ, Eculeum poſſe Græca voce τυμπάνου exprimi, temerè nõ reprehẽderim H. Iunius ἀρθρέμβολον reddere voluit, cuius verba è Nomenclatore eruditiſſ. quum ad hanc materiam ſpectent, & ipſa inſerere lubet: Equuleus, *aut, vt alii*, eculeus (*icer. Stipes acutus, cui reus impoſitus excruciatur, diſtenditur, & euiſceratur quodammodo, & artuum compages diſſoluitur*. ἀρθρέμβολον, *de quo Ioſephus ita* : ἀρθρεμβόλοις ὀργάνοις ἐξήρθρουν,

ε

καὶ ἐξ ἁρμῶν ἀναμοχλεύσαντες ἐξεμίλιζον. *vocatur & ςρεβλωτήριον ab eodem: alii interpretantur tormenti genus quo religatis ſupernè manibus, appenſum de pedibus pondus hominem diſtendit, quale* τύμπανον *ferè Græcis.* Turnebus l.xv. aduerſ. c.xvi. ξύλον βασανιςήριον puta adpellari à Sozomeno lib.v. cap.xii. illis verbis: καὶ δημοσίᾳ προσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιςήριον ξύλον, αἰωρεῖσθαι προσέταξεν. quæ & opinio Sigonii lib.iii. de Iudic. c.xvii. Sed, vt ad priora reuertar, alter vſus tamen, vbi ξύλον illud ſeu fuſtis ſignificatur, veteribus ſcriptoribus Atticis notior fuiſſe videtur, & neſcio an aliter vſurpare, quam de nece, quę per eiuſmodi fuſtium inflictus inferebatur, ſiue clauis ligneis, voluerint. Sic certè Demoſthenes capiendus videtur in ea de Cherſoneſo: ὡς ἐμοῦ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ὄντος τοῦ ἀγῶνος, οὕτω προσήκει γινώσκειν, καὶ τοὺς πεπρακότας αὐτοὺς ἐκείνῳ, μισεῖν τε καὶ ἀποτυμπανίσαι. quod Wolfius vertit, *in cruciatum abripiendi ſunt.* Vbi Vlpianus ſcholiaſtes (ſicut in auctario ex Lutetiano codice producunt) τυμπανίζεται, ξύλῳ πλήττεται, ἐκδέρεται, κρεμᾶται. ἀποτυμπανίσαι δὲ, αἰνὶ τοῦ αἰνιλεῶς φονεῦσαι ῥοπάλοις. quæ priora apud Suidam iiſdem verbis exſtant. poſteriora quoque ita ferè Suidas, quamuis ea videtur mendum inſidere: ἀποτυμπανίζων, ἀκλεῶς καὶ φονεύων. putoq; emendandum, vt in Demoſthenicis Scholiis legitur, αἰνιλεῶς. ſiue αἰνηλεῶς malis, vt in quodam Scholiolo iſtius verbi Theodoreti Therapeutice adſcriptum habuit. Ea verò quæ ex Cherſoneſitana protuli, totidem verbis & in iv. Philippica oratoris eiuſdem leguntur. Sic & in tertia Philippica: ὁρῶν δὲ ταυτὶ ὁ δῆμος ὁ τῶν Ὠρειτῶν· ἀντὶ τοῦ τῷ μὲν βοηθεῖν, τοὺς δὲ ἀποτυμπανίσαι, τοῖς μὲν οὐκ ὠργίζετο, ἐπιτήδειον εἶναι ταῦτα παθεῖν

ἔφη, καὶ ἐπέχαιρε. quamuis ibi pariter Wolfius, *in cruciatum egit*. Sic & in ea περὶ παραπρεσβείας· εἰ μὴ οὖν ἤκουσεν, οἶμαι, τοὺς τότε ταῦτα πρὸς αὐτὸν εἰπόντας, παραχρῆμα, ὡς δεῦρ᾽ ἐπανῆλθον, ἀποτυμπανισμένους, &c. vbi tamen idem interpres, *in crucem actos*. De cuius, viri certe doctiſſimi, interpretatione hîc non inquiro. Deeſt & ocium ad eam rem, & ingenium, credo, multo magis. Eruditioribus iſta diſputanda relinquo. Me tamen eiuſmodi loci facilè permouerunt, vt potius cum Ariſtophaneo Scholiaſte & Sigonio ſentire & explicare apud antiquos τύμπανα malim, de fuſtium pœna, quàm cum Magio de eculeo, vel cum Wolfio de cruce: etſi *cruciatū* quum plerumq; reddat, vt generaliùs loquutus, ita fortè commodiùs excuſari queat. Sic enim & apud Plutarchum in Dionis vitâ, vbi Dionis cum armatis acceſſum ad Syracuſas narrat: οἱ δὲ πολλοὶ τοῖς τυράννου φίλοις ἐπετίθεντο, καὶ συνήρπαζον τοὺς καλουμένους προσαγωγίδας, ἀνθρώπους ἀνοσίους, καὶ θεοῖς ἐχθρούς, οἳ περιενόστουν ἐν τῇ πόλει καταμεμιγμένοι τοῖς Συρακουσίοις, πολυπραγμονοῦντες καὶ διαγγέλλοντες τῷ τυράννῳ τάς τε διανοίας καὶ τὰς φωνὰς ἑκάστων. οὗτοι μὲν οὖν πρῶτοι δίκην ἐδίδοσαν, ὑπὸ τῶν προστυγχανόντων τυμπανιζόμενοι· vertunt, *ab obuiis malè mulctati*. Sed doctiſſimus Xylander, *verberibus caſi*: ſequutus, vt in Notis indicat, quoq; interpretem Ariſtophanis in Pluto: indicatq; Guarinum vertiſſe, *Virgis enim cæſos excoriarunt*: ſequutum (vt opinatur) Suidam, cui τυμπανίζεσθαι ſcilicet non modo ξύλῳ πλήσσεσθαι, ſed ἐκδέρεσθαι etiam, & κρεμᾶσθαι ſit. quod ſi libeat ſequi, ait Xylander, *in crucem actos* vertendum eſſe. Idem Plutarchus Galba: τῷ δὲ δήμῳ χαριζόμενος, οὐκ ἐκώλυε τοὺς παραπίπτοντας τῶν Νέρωνος ἀποτυμπανίζειν. vbi *obtruncandi* verbo reddũt.

Ari-

Ariſtoteles (cuius loci, vt & præcedentis Plutarchi index nobis Xylander Notis ad Dionem eius) li. II. Rhetoric. c. VI. Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν, τί ἐγκαλύπτεσθε, ἔφη· ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων; P. Victorius interpretatur, *quũ ad ſupplicium duceretur*, in Comm. ſuis ad illum locum. Plura iam non conquiro. Ceterum in tanta interpretum varietate, quæ in his verbis Latinè reddendis adparet, certi quid præſcribere cuiquam ſi me poſſe exiſtimem, valde ſim temerarius & audax. Raptim hæc tamen in Notas conieci, καὶ μάλα μαλακῶς ἔχων. Lector candidus boni conſulet, & ſicubi aberrauerim, quod vt humanum, minime à me alienum puto, vtinam non familiare eſſet mihi nimis, ignoſcet, melioraq; & rectiora ſi qua nouit, nobiſcum impertiet, id quod & rogatum eum volo amicè.

AD CAP. XII.

Pag. 36 ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν) Sic ſecurè operas operas edere iuſſi, vt & cap. ſequ. erat enim in deſcripto exemplo ἐτυμπανίζεσθε, vtrobiq;. Locus eſt in ea ad Hebræos c. XI. v. 35. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν, quod Magius noſter *extenti*, vel *diſtenti*, vt c. ſeq. interpretatur. Et *diſteti* ſanè cum veteri hic viri docti maluerunt, idque & H. Stephanus in ſua noui teſtamenti editione Græca minori, qua obſcuriorum vocum & quorundam loquendi generum accuratas interpretationes margini adſcripſit, ad oram poſuit. Alii tamen & *fuſtuario multati ſunt*,

fuſtibus cæſi ſunt, vt H. Stephanus in ſuo theſauro adnotauit. Caſtalio, *cruciati*, ſi rectè legi. Lubet hîc adſcribere ſaltem duorum eximiorum commentatorum verba. Eraſmus Roterodamus annotationibus in illum locum epiſt. ad Hebr. ita ſcribit: *Diſtenti ſunt*) ἐτυμπανίσθησαν, *quod à corio ſumptum eſt, in tympano diſtento. Quamquã Græcanica ſcholia interpretantur de his qui fuſtibus contuſi perierunt. Cæditur enim crebris ictibus tympanum.* Ioach. Camerarius verò auus meus maternus, cuius memoriã ſanctè colo, ad illum locum hæc adnotat: ἐτυμπανίσθησαν) *Supplicio affecti ſunt, vltimo per cruciatus. vt de vno omnia intelligantur. nam* τυμπανίζεσθαι *pulſationis & iactationis erat ſupplicium. neq; oblatam liberationem admiſerunt, id eſt, in confeſſionis conſtãtiâ neglexerunt ſalutem, & pertulerunt acerbiſſimos cruciatus. hic mihi ſenſus ſimpliciſſimus videtur.* Et mirũ ni illud ſcholion, quod in Heſychio reperio, ἐτυμπανίσθησαν, ἐκρεμάσθησαν, ἐσφαιρίσθησαν, ad locum illum epiſtolæ ſacræ pertineat.

Ioan. Chryſoſt.] Chryſoſtomi verba in eũ locũ ab amicis accepi hæc: ἐνταῦθα μοι δοκεῖ καὶ τὸν Ἰωάννην αἰνίττεσθαι, καὶ τὸν Ἰάκωβον. ἀποτυμπανισμὸς γὰρ λέγεται ἀποκεφαλισμός. Theophylacti verba mihi non in promptu: quũ is auctor ad manus nõ ſit. Sed quid iſta Chryſoſtomi cũ iis quæ Magius ex illo hîc dicere voluit ſimile habẽt? quid.n. cruci cũ ἀποκεφαλισμῷ; Ille ergo lõgè aliã expoſitionẽ apud ſanctum virũ legiſſe videtur. Nil enim certe de decollatione ait: ſed de crucis tormento, in quo illi diſtenderentur, locum epiſtolæ à ſancto patre expoſitum refert, nec probat. An itaque hîc memoriâ lapſus? Quod ipſi certè vitio vertendum

tendum non eſſet, adeò omnibus memoriæ ſubſi-
diis deſtituto. Nihil tamen adfirmo: permitto id decidere aliis. Hoc fortè ἐν παρόδῳ conſiderandum fuerit, quod de ἀποτυμπανισμῷ ait vir ſanctus, eſſe capitis abciſionem: id quod alibi rarò legas. Nec ſcio etiam interpretem, qui D. Chryſoſtomi explicationem in eo loco ſequutus fuerit. Geminum tamen huius legitur in Fauorini lexico: ἀποτυμπανισθῆναι, τουτέστι τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι. Sed χρῆσιν nullam dat, cur ei credere ſtatim debeamus: viriq; doctiſſimi in theſauro ſuo adfirmant, ſe neſcire ex quo auctore iſta Varinus protulerit. Verũ Chryſoſtomi eruditio atque dicendi vis dubitare nos non ſinit ampliùs, quin & talis eius verbi vſus fuerit, quem etiam alibi occurrere obſeruo. Ita enim in Athenæo ſuo eruditorum phœnix, Iſ. Caſaubonus, ὁ πάνυ, exponit, locumque commodè oblatum in amici mihi viri (quod glorior certè, addideroque ideò præfiſcini) iſtis *doctis Iuppiter & laborioſis* Animaduerſionib. adſcribo, ſi vllum alium, hic lubens, ſi modo centonibus noſtris purpuram intexere fas eſt. Verba Athenæi lib. IV. Dipnoſoph. ſunt: Εὐφορίων δ᾽ ὁ Χαλκιδεὺς ἐν ἱστορικοῖς ὑπομνήμασιν οὕτω γράφει, παρὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις προτίθεσθαι πέντε μνᾶς τοῖς ὑπομένειν βουλομένοις τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι πελέκει, ὥστε τοὺς κληρονόμους κομίσασθαι τὸ ἆθλον. καὶ πολλάκις ἀπογραφομένους πλείους δικαιολογεῖσθαι καθὸ δικαιότατός ἐστιν ἕκαστος αὐτὸς ἀποτυμπανισθῆναι. vbi Dalechampius, *unoquoque diſceptante æquiſſimum eſſe, ſic ſe cruciari & ad ſupplicium trahi.* Sed audiamus Caſaubonum noſtrum potius, l. IV. animadu. c. XIV. ita ſcribentẽ: καθ᾽ ὃ δικαιότατός ἐστιν ἕκαστος αὐτὸς ἀποτυμπανισθῆναι. *qui-*

bus contendunt vnusquisq; quod iuſtiſſimum ſit, ſibi potiſſimum caput amputari. & addit: *Torquent ſe hoc loco interpretes in exprimendâ voce* ἀποτυμπανισθῆναι: *quæ hîc quidem perſpicuè ponitur pro eo quod paullò ante dixit*, τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι. *Euſtathius doctè, poſtquam iſta ex Athenæo verba Euphorionis deſcripſit*, καὶ ὅρα, *inquit*, τὸ ἀποτυμπανισθῆναι, ταὐτὸν ὂν τῷ τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι. Hactenus eximius ille. Vide verò ſis, an & apud Theodoretũ in Ἑλληνικῶν παθημάτων θεραπευτικῇ, vbi hoc verbum aliquoties occurrit, ita exponi debeat, quamuis interpres Zenobius Acciaolus voluit *tympanis diſtendere*, vel *extendere* ſiue *fidiculis* ſemper vertere. Loci ſunt. Sermon. III. καὶ μέν τοι καὶ τοὺς ἀνδροφόνους ἀνασκολοπίζοντες καὶ ἀποτυμπανίζοντες, de Græcis loquitur. Serm. VIII. qui eſt de Martyribus, vbi de alacritate eorum in perferendâ morte: προτεῖναι δὲ τὰ νῶτα τοῖς ἐθέλουσι μαστιγοῦν; καὶ λαμπάσι καὶ ὄνυξι τὰς πλευράς, καὶ τοὺς αὐχένας ὑποθεῖναι τοῖς ξίφεσι, καὶ ἀποτυμπανισθῆναι προθύμως καὶ ἀνασκινδαλευθῆναι. Et hîc verbo ἀποτυμπανισθῆναι additum ad oram Scholion (cuius ſupra memini) in cod. vet. Auguſtano adnotauit Sylburgius hoc, ἀνηλεῶς φονευθῆναι. Idem ſerm. IX. καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπετυμπάνισαν, τοὺς δὲ ἀνεσκολόπισαν, τοὺς δὲ θηρίοις παρέδοσαν. Sed ad finem tandem pergendum eſt, ne operis ſim in morâ.

In quo ille diſtenderetur] Scribendum puto, *in quo illi diſtenderentur*.

AD CAP. XI.

Pag. 39 *Apud Ciceronem*] Non inuenio apud Ciceronem de eculei inuentione peculiare quidquam, nec puto alius. Certe videntur viri docti, qui

hanc materiam tractandam ſuſceperunt, nō fuiſſe omiſſuri ſi quid tale apud Ciceronē legiſſent. Forte vt Græci tympana ſua excogitarunt, quibus nocentes puniebant; ita Romanos eculei tormenti autores apud ſe extitiſſe vero non ſit abſimile: vt cuique populo ſui quidam puniendi modi ſunt. Coniectator ſum, vt vides: nec à me certi quid exſpectes, vbi tacent alii, vbique ipſe tecum ad doctiores ire paratus ſum.

AD CAP. XII.

Pag. 41 *Loco prænotato*] cap. III. vbi Senecæ verba ex epiſt. LXXVI. adſcripſi.

re manifeſtum] Locus mutilus. Credo forte ſcripſiſſe: *Quare manifeſtum* &c.

Diuaricatis cruribus) Verba Prudentii in hymno v. periſteph. quem dicauit D. Vincentio martyri Cæſarauguſtano, ſunt:

In hoc barathrum (carcerem ſubterraneum)
conijcit
Truculentus hoſtis martyrem,
Lignoq; plantas inſerit
Diuaricatis cruribus &c.

& paullo poſt:

Nam carceralis cæcitas
Splendore lucis fulgurat,
Duplexq; morſus ſtipitis
Ruptis cauernis diſſilit.

Fidiculas appellat] Periſteph. hym. x. qui D. Romano martyri Antiocheno inſcriptus. hunc enim locum puto Magium dicere, vbi Romanus:

Nec diſtat, ignis an fidiculæ ſæuiant,
An corpus ægrum languor aſper torqueat:
Cùm ſæpè morbos maiór armet ſæuitia.
Non vngularum tanta vis latus fodit,
Mucrone quanto dira pulſat pleureſis.

inferiuſque iubet ſceleratus Aſclepiades carnifi-cem, vt

Sulcoſq, acutos & fidiculas transferat.

vbi tamen pro vngulis vſurpaſſe poeram *fidiculas* conatur oſtendere Gallonius, vt late infra in Ap-pendice videre potes.

Val. Max. de....] Locus Valerii de Zenone l. 3. c. 3. ita habet: *rupit verbera, fidiculas laxauit, ſoluit eculeum, laminas extinxit*, &c. quæ non exſcribo: quum & in Sigonii & Gallonii diſputatione infra ea exſtent: vbi & Quinctiliani, vel quiſquis potius ille declamator eſt, locus, quem tamen non ſolum in mente habuit Magius. Libet itaque adſcribere & illum & alios quoſdam. Ille eſt in declam. vlt. *An tu quæſtionem illam fuiſſe credis, qualis vernilibus corpo-ribus adhibetur? ideo enim equuleos mouebam artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leuiter ſedi-bus ſuis remota compago per ſingulos artus membra la-xaret. Conſumptus eſt ſpiritus ſilentio ſui, & verbera ignesq, animum pariter vocemq, cluſerunt*, &c. adeo vt neſciam quid illa *in corio filii* apud Magium ſibi velint. Hoc igitur quod ſcimus, Magium dicere ibi & crebram mentionem eſſe laminarum & flagel-lorum. Ita enim eadem declam. non longe à fine: *Conſiſte agedum mulier loco meo, & in habitum pa-terni furoris accincta admoue equuleos, flagella, lami-nas, prædico, teſtor, aliter non poſſum loqui, aliter mihi*

non

non poteſt credi. Et præcedenti declamatione de e-odem, pro muliere contra maritum: *At tu, proh nefas, verberibus, ignibus, & tota crudelitatis arte ſcrutaris rem, de qua non deberes interrogare ſeruos, de qua vernilium quoque corporum patientiam petulan-ter excuteres. Laminas accendis, equuleos moues,* &c. Iterum: *Pater in tormentis filii non auerſos tenuit o-culos, ipſe veſtes ſcidit, velamenta lacerauit, mani-bus flagella concuſſit, renouauit ignes,* &c. Et: *Filium conſumpſiſti per flagella, per laminas.* Sic & declam. VII. vbi pauper quidam ſe offert torquendū: *Vul-tis cum hoc viderim tantum teſtimonium dicam? Mi-rum hercle, ſi ſcindo veſtes, nudo corpus, ignes, flagella depoſco.* quæ vbi mox iterum iunxit, *Non refert,* ait, *cuius ad equuleum nominis perſuaſionem, quas ſi-lentii afferas cauſſas.* & plura in ea declamatione; vnde ſaltem extremis excerptis, ocius hinc abeo: *Cum flammis vrentur nuda vitalia, nox illa occurrat; cum membra fidiculæ flagella laxauerint* &c. *Si me forte fidiculæ, flagella mutauerint, ego tamen vidi. Si vocem in equuleis, ignibusq́; perdidero, ego tamen vidi:* quæ non minus pro Magii noſtri ſententia faciunt; præſertim quum & velit fidiculas cum equuleo e-aſdem eſſe: quæ tamen docti viri, vt dixi, malunt diſtinguere. Legere potes & Senecæ l. II. controu. V. vbi torta à tyranno mulier pro marito introduci-tur; pariterque cum eculeo ignes, verbera, flagella: & lib. IX. contr. vlt. *Inſtabam ſuper caput, non accuſa-tor, ſed tortor: ipſe ignes ſubiiciebam; ipſe ad inten-dum eculeum manus admouebam.* l. X. contr. V. *Sta-tuitur ex altera parte Parrhaſius cum coloribus, ex altera tortor cum ignibus, flagellis, eculeis.* Et paſſim.

Pag.42 *In Caligula Imp.*] Fallitur memoriâ ô- ptimus Magius in priore loco, qui non in Caligu- la, ſed Tiberio Suetonii legitur cap.LXII. *Excogita- uerat autem inter genera cruciatus, etiam ut largâ meri potione per fallaciam oneratos, repentè veretris deligatis, fidicularum ſimul urinaque tormento diſten- deret.* In Gallonianis ad hunc locum reſpondere conantur, ſcilicet aliud tormenti genus eſſe apud Suetonium, remotiſſimum ab eo quod in martyrũ geſtis & aliorum auctorum locis legatur. An ve- rè, lector eruditus iudicabit. Certè vngulas non deſignari, hoc clarum. Et cur Suetonius in alia χρήσει illud nomen ſumat, quàm Valer. Maximus, quàm Quinctilianus, cuius tamen minime illas declama- tiones eſſe viri docti autumant? Iſidori verò aucto- ritas ſolâ an nos debeat adigere vt fidiculas fuiſſe vngulas ferreas credamus, neſcio. Quodque me in opinione confirmat magis, eruditiſſ. Iureto idẽ videri inueni in iis quæ Adpendicis loco adiecta ſunt. Nec ad cetera fortè difficilis ſit reſponſio: quæ hic excutere tamen non vacat. Ceterùm non ideo & eculeum tamen confundi prorſus cum fi- diculis; vt Magius vult; neceſſe eſt. Suetonii loca herclè non cogunt, potius contrariæ ſententiæ fa- ueant. Eorum verò, ne morer, alter eſt in Caligu- la cap.XXXIII. *Quin & ſubinde iactabat, exquiſitu- rum ſe vel fidiculis de Cæſonia ſua, cur eam tantoperè diligeret.* Addam & illud Martialis ad Rufum V. Epigr.LIII.

Exprimere Rufe, fidiculæ licet cogant,
Aue Latinum, χαῖρε non potes Græcum.

Pag.34 ff. . . . & C. . .] Loci, quos memoriâ

Magio

Magio noſtro in illa fortuna non ſuppeditauit, nec mihi in promptu;in Iuriſconſultorum libris parum verſato. Nec dubito tamen vnum eſſe, quem & Gallonius laudat,in C.de Quæſt.l.16.*decuriones.v-bi* imppp. Valent. Valens,& Grat.ita ad Antonium præf.præt.Gallianorum: *Decuriones ſiue ob alienum ſiue ob ſuum debitum, exortes omnino earum volumus eſſe pœnarum: quas fidiculæ & tormenta conſtituunt. Quodquidem capitale iudici erit; ſi in contumeliã or-dinis,exitiumq; tentetur. Maieſtatis tantummodo reos, & (quæ nefanda dicto ſunt) conſcios, aut molien-tes ex ordine municipali,maneat tam cruenta conditio.* Cui ex Codice & alterum addo l. 4. *nullus*. T. ad L. Iuliam maieſtatis, vbi imppp. Valent. Valens & Gratian. Olybrio P. V. *Nullus omnino; cui incon-ſultis ac neſcientibus nobis fidicularum tormenta infe-runtur,militiæ vel generis aut dignitatis defenſione vti prohibeatur* &c.

Apud Hippocratem in lib. . . . & apud. . .] Hîc ve-rò ad medicos eundum. Et oſtendit mihi vir cl.& doctiſſ. H. SCHILERVS, Illuſtriſſ. Comitis Hano-uię medicus eximius huius ſcamni effigiem in Chi-rurgia Vniuerſali Io: Andr.à Cruce Veneti; librũq; perhumaniter conceſſit; vt inde ſculpendam dare & mox ad calcem adpẽdicis, ſi quis deſiderabit, ex-hibere potuerimus. Neſcio tamen an ad Magii no-ſtri mentem: qui videtur alio modo,ni fallor,deli-neaſſe,vel delineaturus fuiſſe,ſi vixiſſet,& vltimam manum libello ſuo imponere potuiſſet: Interim quod potuimus,amici quidem viri beneficio,dedi-mus. Talium rerum periti; cum Hippocratis ver-bis comparabunt; ſi ita videbitur: Adducit verò

Hippocratis locos ille ab Italia auctor Chirurgiæ ad oram ſui libri, nempe *lib.* IV. *de articul.* & *lib.* II. *de fracturis.* quorum vnum vel ambos & Magius hîc forte indicare volebat, ſi memoria ſuggeſſiſſet. Sed quis ille alter, quem laudauit Magius, proque cuius nomine διὰ τοῦ αὐτογράφου τὸ δυσανάγνωστον ſcilicet aſteriſcus notatus eſt? Et ſuſpicer Oribaſium fuiſſe, quem quoque ex Rufo de hac machina auctorem dant in lib. de machinamentis. Ceterùm *ſcamni* vocem, vt & ſupra ad caput I. attigi, ſi quis cum Magio ab Hippocrate eſſe putabit, valde ſua opinione falletur, ne quid grauius dicam. ξύλον apud Hippocratē de hac machina eſt ſæpius. *Scamni* vero vox de eadē apud Latinum (vt aiunt) Hippocratem, Corn. Celſum, habetur lib. VIII. cap. XX. cuius auctoritate credo ſe & recentiores medici, qui non aliter appellarunt, facile tueri poſſunt. Sed age loca ipſa Hippocratis inquiramus. Περὶ ἀγμῶν itaque ille omnis medicinæ parens, vt à Celſo vocatur, vbi de oſſibus tibiæ agit, ſi exciderint, quo modo ἐκ κατατάσιος fiat ἐμβολὴ, deſcribit. Locus eſt prolixior; nec vacat omnia adſcribere: indicaſſe ſufficiet. Adhibet ibi & ὀνίσκους, ἐφ' ὧν κατάτασιν quoque fieri poſſe docet. Sic & περὶ ἄρθρων, vbi περὶ ῥάχιος diſſerit eiuſque luxatione, & quo pacto reponi debeat: χρὴ δέ τινα, ait, κατασκευὴν τοῦ διηναγκασμοῦ τοιήνδε κατασκευάσαι. ἔξεστι μὲν ξύλον ἰσχυρὸν ὂ πλατὺ, ἐντομὴν παραμήκεα ἔχον κατορύξαι &c. Vnde doctiſſ. commentator Foeſius διαναγκασμὸν ad eum locum obſeruat vocare Hippocratem organon illud, quo vi adhibita reſtitutio cogatur: mihi tamen, ſi non valde fallor, de ipſo modo iſtius violentæ reſtitutionis, & quæ per vim fit repoſitionis, potius illud vocabulum accipiēdum videtur. Sed ego for-

te vltra crepidam audacem ſutorem imitor. Ait idẽ Foeſius ibidẽ βάθρον ἢ ξύλον à Paullo Ægineta vocari illud inſtrumentum: eiuſq; etiam meminiſſe Oribaſium lib. de Machinamentis c. 35. Idem Hippocrates eodem περὶ ἄρθρων libro, vbi de femore prolapſo reſtituendo agit, quem locum inſerere placet, & poſt eum Celſi verba, vt tandem finis ſit: εἴρηται δὲ καὶ πρόσθεν (in iis περὶ ἀγμῶν) ὅτι ἐπάξιόν ἐστιν ἐν πόλει πολυανθρώπῳ ἰητρεύειν, ξύλον κεκτῆσθαι τετράγωνον ὡς ἑξάπηχυ, ἢ ὀλίγῳ μεῖζον. εὖρος δὲ, ὡς δίπηχυ. πάχος δὲ ἀρκέει σπιθαμιαῖον. ἔπειτα κατὰ μῆκος μὲν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τομὴν ἔχειν χρὴ, ὡς μὴ ὑψηλοτέρη τοῦ καιροῦ ἡ μηχάνησις εἴη. ἔπειτα φλιὰς βραχείας, ἰσχυρὰς, ἐνηρμοσμένας, ὀνίσκους ἔχειν ἑκατέρωθεν. ἔπειτα ἀρκέει μὲν ἐν τῷ ἡμίσει τοῦ ξύλου, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ διὰ παντὸς ἐντετμῆσθαι ὡς καπέτους μακρὰς πέντε ἢ ἕξ, διαλειπούσας ἀπ' ἀλλήλων τέσσαρας δακτύλους. αὐτὰς δὲ ἀρκέει εὖρος τριδακτύλους εἶναι, καὶ βάθος οὕτως. ἔχειν δὲ κατὰ μέσον τὸ ξύλον καὶ καταγλυφὴν χρὴ βαθυτέρην ἐπὶ τετράγωνον ὡς τριῶν δακτύλων. καὶ ἐς μὲν τὴν καταγλυφὴν ταύτην, ὅταν δοκέῃ προσδεῖν ξύλον ἐμπηγνῦναι ἐναρμόζον τῇ καταγλυφῇ. τὸ δὲ ἄνω στρογγύλον. ἐμπηγνῦναι δὲ ἐπὴν ποτε δοκέῃ ξυμφέρειν, μεσηγὺ τοῦ περινέου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μηροῦ. τοῦτο τὸ ξύλον ἑστεὸς κωλύει τὴν ἐπίδοσιν ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, τοῖσι πρὸς ποδῶν ἕλκουσιν. ἐνίοτε γὰρ ἀρκέει αὐτὸ τὸ ξύλον τοῦτο, ἀντὶ τῆς ἄνωθεν ἀντικατατάσιος. ἐνίοτε δὲ κατατεινομένου τοῦ σκέλεος ἔνθεν καὶ ἔνθεν, αὐτὸ τὸ ξύλον τοῦτο χαλαρὸν ἐγκείμενον ἢ τῇ, ἢ τῇ, ἐκμοχλεύειν ἐπιτήδειον ἂν εἴη τὴν κεφαλὴν τοῦ μηροῦ ἐς τὸ ἔξω μέρος. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ αἱ κάπετοι ἐντέτμηνται, ὡς καθ' ὁκοίην ἂν αὐτέων ἁρμόσῃ ἐμβαλλόμενος ξύλινος μοχλὸς μοχλεύοι, ἢ παρὰ τὰς κεφαλὰς τῶν ἄρθρων, ἢ κατὰ τὰς κεφαλὰς τελέως ἐρειδόμενος ἅμα τῇ κατατάσει, ἤν τε ἐς τὸ ἔξω μέρος συμφέρει, ἐκμοχλεύεσθαι, ἤν τε εἰς τὸ εἴσω. καὶ ἤν τε στρογγύλον τὸν μοχλὸν ξυμφέρει εἶναι, ἤν τε πλάτος ἔχοντα. ἄλλος

γὰρ ἄλλῳ τῶν ἄρθρων ἁρμόζει. &c. Foëſii in Comm. inter alia hæc habentur: *Hoc organum, quod Hippocrates* ξύλον *vocat, deſcribitur optimè Rufo apud Oribaſium libro de Machinamentis, cap. 29.* Scamnum *vocat Celſus, vt & recentiores* βάθρον. *Paulus* μέγα ξύλον (*vt & hîc Hippocrates*, qui mox ait: εἰ γὰρ τὸ ξύλον τοῦτο τὸ μέγα &c.) ἢ βάθρον, *vt & Galenus in Comment. Huius quoque meminit in Mochlico Hippocrates.* Celſi verba, in quibus *ſcamnum* vocatur, itaque fortè cupies. Ea ſunt lib. VIII. cap. XX. *Etiamnum valentius intenditur membrum ſuper ſcamnum, cui ab vtraque parte axes ſunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuerſi, rumpere quoq; ſi quis perſeuerauerit, non ſolum extendere neruos & muſculos poſſunt. Collocandus autem homo ſuper id ſcamnum eſt, aut pronus, aut ſupinus, aut in latus: Sic vt ſemper ea pars ſuperior ſit, in quam os prolapſum eſt: ea etiam inferior, à qua receſſit.* &c. Agit autem eo capite de femore luxato, & Hippocratis meminit. Sed lubet ocius hinc ex alieno choro pedem tandem.

Pœnam ſeruilem appellat Prudentius] Locũ Prudentii videtur reſpexiſſe illum in hymno Romani. Iuſſerat Aſclepiades iudex ille impius Romani

Euiſcerandum corpus eculeo eminus
Pendêre, & vncis vngulisq; creſcere.
Apparitores ſed furenti ſug gerunt,
Illum vetuſta nobilem proſapia,
Meritisq; multis eſſe primum ciuium.
Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.
Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus,
Plumboq; ceruix verberata extuberet,

Per-

Perſona quæq, competenter plectitur,
Magniq, refert vilis,an ſit nobilis,
Gradu reorum forma tormentis datur.

Apud Juſtinian. C. . . .] vt Tit. C. de Quæſtionibus l. 11. *diuo*. vbi impp. Diocletianus & Maximianus Boetho ita reſcribunt: *Diuo Marco placuit, eminentiſſimorum necnon etiam perfectiſſimorum virorum vſque ad pronepotes liberos, plebeiorum pœnis vel quæſtionibus non ſubiici*, &c. In Digeſtis verò, vt l. vlt. *de decurione* T. de Decurionibus, vbi Paulus libro 1. Quæſtionum: *De decurione damnato non debere quæſtionem haberi, Diuus Pius reſcripſit. vnde etiam ſi deſierit decurio eſſe, deinde damnetur, non eſſe torquendum, in memoriam prioris dignitatis placet.*

Pag. 44 *Per flagella, per verbera*] *Filium conſumpſiſti per flagella, per laminas*, eſt in penult. declam. quæ Quinctiliano attribuitur vulgo, vt ſupra excerpſi.

Extinxit laminas, laxauit equuleos] Et hoc iam indicaui, apud Valerium eſſe, *fidiculas laxauit, ſoluit eculeum, laminas extinxit.*

Accendis laminas, &c.] Ex eadẽ penult. declam. illius Pſeudo-Quinctiliani ſupra iam attuli: *Laminas accendis, equuleos moues.*

Vnde Iuſtinian.] vide ſupra ad caput VI.

Suſpenſi in equuleo] Adi Gallonium, in Adpendice: ad quam te libens tandem remitto, mi lector. Habes ibi, quæ Magius noſter hoc vltimo capite mutilo ſtrictim attingit, latius expoſita & diſputata prolixius. Vnde non opus fuit, vt ego, ſi vel ingenium tempuſque adfuiſſent, actum agerem: qui loca tantum quædam in iſto libello poſtumo adno-

tare volui, nec ex profeſſo interpretandum ſuſcepi. Tu ſymbolam, quam contuli properans, hoc quidem tempore & ſtatu meo non bono in bonam partem bonus accipies, & erratis meis benignus ignoſces, quod te rogo, precorq; vt valeas.

Dixi.

APPEN-

APPENDIX
DE ECVLEI
TORMENTO.

Ex Sigonij, Gallonii, & Iureti ſcriptis.

EX CAR. SIGONII

LIB. III. DE IVDICIIS

CAPVT XVII.

De tormentis in eculeo.

QVIS verò, aut qualis Eculeus fuerit, qui inter antiqua tormentorum genera numeratur, nemo adhuc litteris prodidit. Quantum autem ex veterum nō leuiſſimis elici monumentis poteſt, Eculeus cataſta fuit lignea, cochleata, ad intendendum ac remittendum apta, atq; ad torquendos homines, vt facti veritas eliceretur, inſtituta. Tormenti vero genus erat huiuſmodi: Vbi cataſtæ huic brachia, pedeſque eius, qui torquendus erat, neruis quibuſdam, quæ *fidiculæ* dicebantur, alligauerant, tum cataſta intenta, atq; in altum erecta, vt ex eo quaſi ex cruce quadam miſer ille penderet, primum compagem ipſam oſſium illius diuellebant, deinde candentibus eiuſdem corpori laminis admotis, atq; biſulcis

vngu-

vngulis ferreis lateribus laniatis doloris acerbitatem augebant.

Ac cataſtam quidem ligneam, atque in altum erigi ſolitam fuiſſe, oſtendunt aperte Sozomenus Hiſt. Eccleſiaſticæ libro v, & Prudentius in hymno D. Vincētii martyris, quorum ille eculeum *lignum tortorium*, hic *ſtipitem noxialem* appellat. Siquidē inquit Sozomenus: καὶ προσαγαγὼν πρὸς τὸ βασανιστήριον ξύλον, αἰωρεῖσθαι προσέταττεν· id eſt, *Et cum ad tortorium lignum adduxiſſet, in ſublime tolli iuſſit*. & Euſebius Hiſt. Eccl. lib. v. τὰς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν· id eſt, *Pedum extenſiones in ligno*. Prudentius autem:

Incenſus his Aſclepiades iuſſerat
Euiſcerandum corpus eculeo eminus
Pendere.

& paulo pòſt:

Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.

At paulo pòſt, qui in eculeum eſſet coniectus, ex eo, quaſi ex alto ligno, pependiſſe, oſtendit multo apertius, cum eundem martyrē ex eculeo ita vociferantē inducit:

Audite cuncti, clamo longe, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Eandem autem machinam cochleatã fuiſſe,ex verſu veteris poetæ Pomponii elicitur, qui à Nonio Marcello profertur:

Et vbi inſilui in cochleatum eculeum,
Ibi tolutim tortor. id eſt,torqueor.

Quòd autem brachiis, pedibuſq; eculeo fidiculis alligatis eculeus diſtentus oſſium commiſſuras cum dolore diſtraxerit, ex multis locis cognoſcitur. primum ex eodem hymno,vbi ita tyrannus imperat:

Vinctum retortis brachiis
Surſum,ac deorſum extendite,
Compago donec oſsium
Diuulſa membratim crepet.

deinde ex hymno D.Romani martyris, in quo martyr ipſe ita ex eculeo loquitur:

Miſerum putatis,quòd retortis pendeo
Extentus vlnis,quòd reuelluntur pedes,
Compago neruis quòd ſonat crepantibus.

& Aſconio: *De ſeruo Alicore quæſtio ita habita,vt is articulatim conſecaretur.*

Quibus verbis ſatis,quæ figura fuerit eius,qui in eculeo torqueretur, oſtenditur, cum ſe pendere brachiis,pedibuſq; retortis extentum ait,neruis ſcilicet,quibus deuincta membra erant, propter ſummam

inten-

intentionem crepantibus. His autem addere poſſumus etiam Suetonium de Tiberio ita ſcribentem: *Excogitauerat inter genera cruciatus etiam, vt larga meri potione per falłaciam oneratos repente veretris deligatis, fidicularum ſimul, vrinæq́ tormento diſtēderet.* Ex quibus apparet, nullum alium cruciatum à fidiculis, quibus membra eculeo adhærebant, niſi diſtenſionis eſſe profectum. Vnde Iſidorus non omnino malus auctor antiquitatis iure ſuo, Eculeum dictū, *quòd extenderet*, ſcripſit. Euſebius autem ſumme diſtentum ait, cum ad quintum foramen perueniſſet. inquit enim libro v, τοὺς ἐν τῷ ξύλῳ διατάσεις τῶν ποδῶν ἐπὶ πέμπτον διατεινομένων τρύπημα.

Vt autem incitandi doloris cauſſa eculeus, aut fidiculę tendebantur, ſic eiuſdem remittendi eadem laxabantur. Quocirca Valerius de patientia ita ſcriptum reliquit: *Zeno cum à Nearcho tyranno torqueretur, eſſe dixit, quod ſecreto audire eum maxime expediret, laxatoq́ eculeo aurem eius morſu corripuit, atq́ abſcidit. In Theodoro autem Hieronymus tyrannus tortorum manus fruſtra fatigauit; rupit enim verbera, fidiculas laxauit, ſoluit eculeum, laminasq́ extinxit prius, quàm*

efficeret, vt tyrannici odii conſcios indicaret. & Quinctilianus declamatione vltima ita: *An quæſtionem illam fuiſſe credis, qualis verni-libus corporibus adhibetur? Ideo enim eculeum mouebā artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leniter ſedibus ſuis remota compago per ſingulos artus membra laxaret.* Ex quibus verbis, qui in laxando eculeo leniter fidiculas remiſiſſet, eum aliqua ex parte doloris acerbitati conſuluiſſe apparet.

Poſtremo verò laminarum candentiū, & vngularum effodiētium ita multa teſtimonia extant, vt eā referre putidum magis, quàm neceſſarium eſſe videatur: Cyprianus ad Donat. *Haſta illic, & gladius, & carnifex præſto eſt, vngula effodiens latera, & deradens, eculeus extendens, ignis exurens, hominis corpus vnum, ſupplicia plura, quàm membra.* & de laude martyrii: *Hoc vero quod eculeo corpus extēſum candentes ſtridet ad laminas; non exempti ſanguinis, ſed tentationis eſt cauſſa:* & Prudentius in hymno D. Vincentii:

Extorque, ſi potes, fidem;
Tormenta, carcer, vngulæ,
Stridenſq; flammis lamina,
Atque ipſa pœnarum vltima
Mors Chriſtianis ludus eſt.

&

& pòſt:

Ridebat hæc miles Dei
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus vngula.

& in hymno D. Romani:

Amor coronæ pæne præuenit trucem
Lictoris artem, ſponte nudas offerens
Coſtas biſulcis execandas vngulis.

& pòſt:

Non vngularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanta dira pulſat pleureſis,
Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle venas exedit.

Et Cicero in Verrem: *Quid cum ardentes laminæ, ceteriq; cruciatus admouebantur?* Et Seneca libro III. de Ira: *Torſerat per omnia, quæ in rerum natura triſtiſſima ſunt, fidiculis, tribularibus, & eculeo, igne, vultu ſuo.* & in Antonium: *Ponite ante oculos vincula, verbera, eculeum, carnificem, tortoremq; Samarium.*

Extorquendæ autem de ſeruis veritatis cauſſa, eculeum adhibitum fuiſſe, & ſuprà ſignificauimus, cum de quæſtionibus diximus, & docet Cicero pro Deiotaro, cum ait: *Cum more maiorum de ſeruo in dominum ne tormentis quidem quæri liceat; in qua quæ-*

ſtione dolor veram vocem elicere poßit etiam ab inuito, exortus eſt ſeruus, qui quem in eculeo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus. pro Milone: *Sed quæſtiones vrgent Milonem. quibuſnam de ſeruis?* item: *Facti quæſtio in eculeo, iuris in iudicio.* Translatus eſt inde eculeus ad cruciandos homines, & acerbiore ſupplicio afficiendos. quod in Chriſtianis martyribus patuit.

EX

EX

ANTONII GALLONII ROM. CONGREGATIONIS Oratorii Presbyteri

Libro de S. MARTYRVM cruciatibus.

CAPVT III.

DE EQVVLEO MARTYRII inſtrumento, &c.

MEMINERVNT de equuleo torquendi inſtrumento cum Cicero, tum alii multi: Cicero pro Deiotaro, & pro Milone, 7. item in Verrem, & Philip. 11. in Antonium: Alii verò, vt Valerius Maximus lib. 3. ca. 3. Quintilianus declamatione vltima, Seneca lib. 3. de ira, capite 3. & 19. & epiſtola 66. & 67. Ammianus Marcellinus lib. 14. 16. & 18. & res geſtæ martyrum ferè innumeræ, ſpeciatim Creſcētiani à Surio ſub inſcriptione beati Marcelli Papæ relatæ to. 1. Dorotheæ vir-

ginis ab eodem tom. ſimiliter 1. & à veteri-bus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, Cō-cordii martyris à Mombritio tom. 1. & à prædicto Surio tom. pariter 1. Pontiani à Petro catalogi libro 2. cap. 102. Agathæ à Surio tom. 2. & à veteribus manuſcriptis cum noſtræ Bibliothecæ, tum aliorū; Acta itē Eulaliæ virginis à nobis in hiſtoria no-ſtra Sanctarum virginum externarum re-citata; ſimiliter Neſtorii à Surio tom. 1. & à Petro libro 3. cap. 152. Felicis & Fortunati ab eodē Petro catalogi libro 4. capite 82. Antoninę à Romano Martyrologio pridie Idus Iunii, Felicolæ virginis à nobis in no-ſtra Sanctarum virginum Romanarum hi-ſtoria; Proceſſi & Martiniani à Mombri-tio tom. 2. Ianuarii & Paulæ à Petro libro 5. capite 85. Gundenę virginis à Martyro-logiis 14. Kalend. Auguſti, & à Petro libro 6. cap. 112. Iuſtæ & Rufinæ virginum à Pe-tro viciſſim libro prædicto, cap. 117. Se-cundiani, Marcelliani, & Veriani à Mom-britio tom. 2. & à Petro libro 7. cap. 41. Re-ginæ virginis à Mombritio etiam tom. ſu-perius citato. Euſebii & ſociorum à vete-ribus noſtris manuſcriptis, & à Mombri-tio tom. 1. & à Petro catalogi lib. 7. cap. 111.

Geneſii

Geneſii à codicibus tā noſtræ bibliothecæ manu exaratis, quàm aliorum, inſuper à Surio tom.5.à Mombritio tom.1.& à Petro lib.7.cap.110.Fauſti,eiusque ſociorum à Martyrologiis quibuſdam, & ab auctore Theſauri concionatorum,part.2. Vincentii nobiliſſimi martyris à veteribus noſtris manuſcriptis, atq; aliorum; Alexandri Epiſcopi à Petro catalogi lib.8.cap.102. & à Romano Martyrologio 11. Kalend. Octobris, Theodori militis à nō excuſis bibliothecæ noſtræ libris, atque à Martyrologiis quinto Non. Nouembris; Maximi diaconi à Petro lib.9.ca.85.Baſſi Epiſcopi ab eodem lib.1.cap. 50. & ad extremum Marini à Mombritio tom. 2. & aliorum vtriuſque ſexus innumerabilium.

Ad hæc, præter auctores, Actaque nuper citata, faciunt quoq; de equuleo mentionem S. Cyprianus in epiſtola ad Donatum 2.& lib.de laude Martyrii,& ſermone de lapſis, S. Hieronymus epiſtola ad Innocent.49.B. Auguſtinus epiſtola 59.ad Marcellin.Euſeb.lib.8. cap.11.Iſidor.lib.6. etymolog.cap.vlt. Prudentius in ſuis hymnis ſæpiſſimè, & quidam recentiores magis diffusè, vt Sigonius lib. 3.de Iudiciis,ca.18.

Iacobus Pamelius in Cyprianum in illa verba quæ in ſermone de lapſis leguntur; *Nunc equuleus extenderet, nunc vngula*, &c. & alii. Conueniunt iſti, fuiſſe equuleum torquendi inſtrumẽtum inſtitutum olim ad exprimendam è noxiis conſciiſve veritatem. ſic Cicero pro Deiotaro, vbi ait: *Cùm, more maiorum, de ſeruo in dominum ne tormentis quidem quæri liceat; in qua quæſtione dolor verám vocem elicere poſſit etiam ab inuito; exortus eſt ſeruus, qui quẽ in equuleo appellare non poſſet, eum accuſet ſolutus.* & pro Milone: *Sed quæſtiones, vt vrgent Milonem, quibuſnam de ſeruis?* item: *Facti in equuleo quæſtio eſt, iuris in iudicio.* & Tuſcul. 5. ac lib. 4. de finibus bon. & mal. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum 2. de Zenone Eleate, & 3. de Zenone altero, & 5. de Theodoro Syracuſano, & lib. 8. cap. 4. de M. Agrii ſeruo, de Alexandro ſeruo Fannii, & demùm de Philippo Fuluii Flacci. Idem affirmare videtur Ammianus Marcellinus lib. 18. dum ait: *Quanquam incuruus ſub equuleo ſtaret, pertinaci tamen negabat inſtantia.*

Translatus eſt inde equuleus ad cruciandos homines, & acerbiore ſupplicio afficien-

ficiendos: quod in Chriſtianis martyrib. patuit; quamobrem crebra eius in rebus geſtis ipſorum his verbis fit mentio: *Equuleo tortus, Equuleo cruciatus, In equuleo ſuſpenſus, In equuleum leuatus, In equuleũ actus*, & conſimilia. In hoc igitur, quod hucuſque diximus, nempè fuiſſe equuleum tormenti genus, quo ad extorquendã de reis veritatem vtebantũt antiqui, non diffe- runt inter ſe ſcriptores, ſed in eius duntaxat perfecta definitione ac forma explicanda. Quidam enim, ardentem fuiſſe laminam, ſcriptum reliquerunt. Quidam alii, tormenti genus, quo vinctis ſupernè manibus & appenſis vtrique pedi grauiſſimis ponderibus, pendens homo immaniter torquebatur. Alii verò, vt Sigonius, & religioſi quidam eum ſecuti, cataſtam ligneam cochleatam ad intendendum, & remittendum aptam, atq; ad torquendos homines, vt facti veritas eliceretur, inſtitutam. *Cæterùm* (inquit) *tormenti genus erat huiuſmodi: Vbi cataſtæ huic brachia pedeſq; eius, qui torquendus erat, neruis quibuſdam, qui* fidiculæ *dicebantur, alligauerant; tum cataſta intenta, atq; in altũ erecta, vt ex ea, quaſi ex cruce quadam, miſer ille penderet, primùm compa-*

Sententiæ de equuleo diuerſæ.

Alia opinio.

Sigonii ſententia de equuleo.

gem ipſam oßium diuellebant, deinde can-dentes laminas eiuſdem corpori admouebant; tum biſulcis vngulis ferreis latera excarnifican-tes, doloris acerbitatem augebant. hæc erudi-tiſſimus Sigonius. Alii poſtremò, machi-nam ligneam fuiſſe ad equi ſimilitudinē (veluti infrà diffusè explicabitur) fabrica-tam, cum duabus ſtriatis rotulis in extre-mis excauatisq́; eius partibus poſitis, quæ quidem per axiculos ductoriis funiculis traiectis verſabantur; vnde fiebat, vt rei il-lis alligati variè excruciarentur, atque di-ſtenderētur. Fuit huius opinionis P. Tho-mas Bozius noſtræ Congregationis ſacer-dos, in hiſtoria, quam de ſanctis martyri-bus Papia & Mauro deſcripſit, nondū ex-cuſa. Hæ itaque ſunt de equuleo ſcripto-rum ſententiæ, quarum quæ veræ, quæve falſæ ſint, ſi ſtudiosè diligenterque inſpi-ciantur, apparebit.

Vltima o-pinio de e-quuleo.

Iam verò ſi primam ſpectemus, cæteris ſine dubio minùs verā eſſe iudicabimus: qui enim fieri poteſt, vt equuleum arden-tem laminam credamus; cùm in omnibus ferè martyrum rebus geſtis, & in nōnullis antiquorum auctorum libris ſcriptum re-periatur, cruciandos homines in equuleo leua-

Prima ſen-tentia de e-quuleo re-probatur.

leuatos, laminis fuiſſe ardentibus combu-ſtos? Deinde ſi ad alteram & tertiam animum referamus, apertum fortaſſe perſpicuumq́; nobis nullo labore fiet, & improbabiles eas eſſe, & à veritate alienas. Etenim quonam pacto poterant ea, quæ de equuleo maiores litteris conſignârunt, illis deſcriptionibus accommodari? quod quidem tunc vel maximè non poſſe conſtabit, cùm opinionem extremo loco relatam, quã veram putamus, rationibus comprobabimus. Eſt autem ea (vt ex ſupradictis patet) huiuſmodi:

Altera, & tertia opinio examinatur.

Equuleus apud veteres machina fuit lignea ad veri equi ſimilitudinem fabricata, cum duabus ſtriatis rotulis in extremis excauatiſq; eius partibus inditis, quæ, cùm erat aliquis in ea torquendus, per axiculos ductoriis funiculis traiectis, verſabantur: quocircà fiebat, vt illis alligatus variè excruciaretur, atq; diſtenderetur.

Sententia noſtra de equuleo explicatur.

Vt autẽ clarius & dilucidius, quę paullò antè, & quę proximè de equuleo diximus, percipiantur; ſciri conuenit, conſueuiſſe veteres hoc modo equuleum conſtruere. Præparabant initio operis faciundi ſtipitem rectũ, longitudinis latitudiniſve con-

uenientis: in cuius extremis partibus, i-
pſorum induſtria aliquantulũ excauatis,
duas ſtriatas rotulas,quę per axiculos ver-
ti poſſent,indebant: tum deinde, vt ex o-
mni parte eleuatus remaneret è terra, de-
ſumebant quatuor ligna eo paulò arctiora
atque minora,quæ deinceps clauis ferreis
non longè ab vltimis ſtipitis partibus affi-
gentes, fabricabãt machinã quatuor qua-
ſi pedibus veri equi inſtar inſiſtẽtem.Quo
peracto, ſi quis ibi equuleo torquendus
aderat, in ipſum, vi cruribus diuaricatis,
coniiciebatur.Poſt hęc tortores funiculos
aliquos ſumentes, illorum altero crucian-
di pedes, altero manus poſt tergum reie-
ctas atque diſtortas vinciebant. Tunc ro-
tulis, ſiue orbiculis funiculos prædictos
immittentes, & ad machinulam aliquã e-
quulei pedibus affixam,ſucculæ (vt nobis
probatur) ſimilem, eoſdem referentes,ef-
ficiebant, brachiorum ductu machinulã
verſantes, vt funiculi circa eam ſe inuol-
uentes,extenderentur;& deinceps,vt illis
alligatus, dorſo ſuper equuleum, & facie
ad cœlum verſa,pariter extenderetur.Ve-
rùm cùm iterum ac ſæpiùs in machinula
vertenda defatigari non deſiſterent, & ex
hoc

hoc ſingula iam vincti membra, cunctis compagibus reſolutis, eſſent diſtracta, lõgo temporis ſpacio vel ſic eum permanere ſinebant; vel, Iudice annuente, funiculos relaxantes, incuruum ac pendulum ſub equuleo cadere, non ſine maximo dolore faciebant. Quamobrẽ arbitratus tunc Iudex amplã condemnandi, aut abſoluendi eum ſe nactum eſſe occaſionem, de actis eius acerrimè inquirere ac cognoſcere proſequebatur. Quòd ſi rei conſtantia ſpẽ ipſius fefelliſſet atque ſuperaſſet, iubebat continuò igneas laminas, lampades, aut tædas ardentes afferri, vel etiam vngulas, vncos, & conſimilia, & his vel horum ſaltẽ altero eius latera, cęteraſq; corporis partes aduri, atq; excarnificari, vt ſic noui doloris acerbitas quæreret veritatem. Atque hęc de equulei forma & vſu. Reliquum eſt modo, omnia & ſingula quę de ipſo explicauimus, rationibus, veterumq́ue monumentis confirmare.

Ac primum, machinam fuiſſe ligneam ad veri equi ſimilitudinem fabricatam, apertè oſtendit nominis *equulei* interpretatio: *equuleus* enim pullum equinum, id eſt equum recenter natum, ſignificat. Præ-

Equuleus erat veri equi inſtar fabricatus.

tereà inueniuntur in hunc vſq; diem quædam ſcamnorum genera eleuata pauliſper è terra, quatuor lignis, quaſi quatuor pedibus ſuſtentata; quæ hoc nomine vocantur, vt ſunt quæ vulgò, *cauelletti*, dicuntur. Poteſt inſuper demonſtrari hoc idem ex deſcriptionib. & effectibus eidemmet equuleo ab antiquis ſcriptoribus attributis: vnde Cicero Tuſc.queſt.lib.5.volēs innuere ſic in ipſo poni reos conſueuiſſe, vt in vero animatoque equo immitti quis ſolet, dixit de equuleo inſtrumento torquendi loquens: *In equuleum coniiciuntur.* & paucis interpoſitis verſibus: *Veluti iſte in equuleum impoſitus.* & poſt: *Conantem ire in equuleum,* &c. Ex his locis doctiſſimus Pamelius in Cyprianum collegit, fuiſſe equuleum, de quo hic agitur, ab equi ſimilitudine appellatum: ſiquidem ait: *Equuleum accipit Cicero libr. 5. Tuſcul. quæſt. pro tormenti genere in formam equi, in quem coniiciebantur rei.* hæc ille. Præterea hoc idem clariùs ſignificauit Pomponius poëta à Nonio Marcello relatus, his verbis: *Et vbi inſiliui* (quod proprium eſt illorum qui in equos aſcendunt) *in cochleatum equuleum, ibi tollutim tortor.* perinde ac ſi diceret,

Poſt-

Poſtquàm aſcendi in equuleum rotulas ſtriatas habentem, inibi tollutim tortor, id eſt, (vt Nonius Marcellus docet) volubiliter torqueor; quod quidem ratione rotularum in eo inditarum fiebat. Ad hæc, legimus ſæpiſſimè in martyrum paſſionibus, ſpeciatim in illa ſanctorum Abundii & Abundantii, quam in veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis codicibus habemus, fuiſſe Chriſtianos in equuleo leuatos, vt in eo torquerentur. ſignum eſt ergo ſatis euidens, fuiſſe equuleum (vt declarauimus ſuprà) machinam ligneam equo ſimilem, & non alio modo conſtructam. Poſtremò huic ſententiæ proximè accedere videntur S. Hieronymus ad Innocent. epiſt. 49. & Seneca: quorum ille, equuleo tortos, ſcribit, oculos in cœlum cõuerſos tenuiſſe: hic, in eo toto corpore proſtratos iacuiſſe: namque ait B. Hieronymus: *Cùm equuleus corpus extenderet, oculis, quos tantùm tortor alligare non poterat, ſuſpexit ad cœlum.* Seneca autem: *Hoc nobis* (inquit) *perſuadere conaris, nihil intereſſe, vtrùm aliquis in gaudio ſit, an in equuleo iaceat.* Si igitur in equuleo rei & iacebant, & ad cœlum ſuſpiciebant; probabilius eſt, inſtar equi e-

um fabricatum fuiſſe, quàm aliter.

Dicet fortaſſe quiſpiam, prędicta Senecæ verba non ita ſe habere, vt diximus: nam Muretus in ſuis ad prænotatam epiſtolam notis, vbi *iaceat*, ipſi ſcripſimus, ille, *taceat*, correxit: vnde inquit: In equuleo taceat: *non indicet conſcios: nihil eorum prodat, propter quæ torquetur. Melius haud dubiè, quàm, vt in aliis*, iaceat. Sed cum id nulla prorſus afferat ratione, legendum eſſe credimus, *iaceat*, & non, *taceat*: etenim non ſolùm eiuſmodi lectio antecedentibus auctoris verbis eſt congruentior, ſed cunctis etiam Senecæ codicibus, quos vidimus, quorum aliqui peruetuſti erant, conformior; ſiquidem in illis, *iaceat*, ſemper legimus, & numquàm, vt Mureto placuit, *taceat*. Et de hac prima definitionis equulei parte ſatis.

Confutatur Muretus.

In equuleo erant rotulæ quædam.

Cæterùm fuiſſe in eadem equulei machina rotulas aliquas ſtriatas, ex veteris poetę Pomponii pręnotato verſu elicitur, vt ex nuper dictis explicatisq; patet.

Martyres in equuleo brachiis poſt terga diſtortis extendebantur.

Quòd autem rei in equuleo leuati, brachiis poſt terga diſtortis, pedibusq; eidem equuleo funiculis alligatis, & iis machinulis quibuſdã relatis, diſtenderentur, atque diſcer-

diſcerperentur:hoc,inquam,ex multis locis cognoſci poteſt : & primùm ex Euſebii hiſtoriæ libro 8. cap. 11. vbi hæc verba leguntur: *Quidam enim primùm manibus à tergo colligatis ligno appenſi, & machinis quibusdam membra eorum vniuerſa diſtenta, diſtractaq́; &c.*] Porrò eſſe hęc de equuleo intelligenda, ea quę continuò ſubſequuntur verba, non obſcurè indicare vidētur; ſunt enim huiuſmodi: *Deinde à tortoribus ex mādato magiſtratuum per totum corpus grauiter diuexati, & nō quemadmodum cum homicidis agi ſolet, latera ſolùm, ſed venter, tibiæ, & genæ flagris ferreis cæſæ,* ſeu (vt alii textus habent) *vngulis.* hæc ille. Deinde confirmare hoc idem quoque poſſumus ex B. Hieronymi epiſtola ad Innocentium 49. ſiquidem hæc in illa conſcripta habentur: *At verò mulier ſexu fortior ſuo, cùm equuleus corpus extenderet, & ſordidas fœtore carceris manus poſt tergum vincula cohiberent, oculis,* &c. Præterea idem ſimiliter ex Prudentio in B. Vincentii martyris hymno, in quo ita Tyrannus tortoribus imperat:

Vinctum retortis brachiis
Surſum ac deorſum extendite,
Compago donec oſſium
Diuulſa membratim crepet.

Et in hymno S. Romani, vbi inuictus mar-tyr ita ex equuleo loquitur:

Quomodo martyres in equuleo poſiti pendere nt, declarabitur infrà.

Miſerùm putatis, quod retortis pendeo
Extenſus vlnis, quod reuelluntur pedes,
Compago neruis quòd ſonat crepantibus.

Ex his itaq; planè (vt nobis videtur) appa-ret, fuiſſe reos pedibus, diſtortiſq; brachiis equulei funiculis vinctos; & quibuſdam machinulis, ad quas hi funiculi referebantur, à tortoribus volutatis; articulatim conſciſſos, atq; diſſectos.

Machinulæ quædam erant equuleo affixæ.

Has autem machinulas fuiſſe in equu-leo, preter id quod ex Euſebio aſſeruimus, poſſet etiam fortaſſe confirmari ex his; quæ habet Vitruuius libr. 10. cap. 2. 3. & 4: tractans de trochlearum vſu, atque de aliis tractoriis machinis, vt de ergata; & ſuc-culis: docet enim, ductarium funem per trochleam, quam nonnulli etiam Recha-mum dicunt, traiectum, debere poſtremo; vt onera per ipſum ſubleuari, vel dimoueri queant; ad aliquam machinam referri.

Rechamus quid ſit.

Iacebant qui in equuleo extendebantur, toto corpore in eo proſtrati, vultu ad cœlũ verſo:

Iacuiſſe autem reos toto corpore in e-quuleo proſtratos; vultuq; ad cœlum ver-ſo, dum funiculi intendebantur, indicant; & quidem non obſcurè; ea quæ paulò ſu-periùs ex epiſt. S. Hieronymi ad Innocen. 49. &

49.& Senecæ 66.retulimus. Vnum tamen aduertes(vt ex B.Hieronymi citata epiſtola monemur) ſolitos nonnumquam fuiſſe carnifices,crines mulierum in equuleo torquendarum, augendi doloris ſtudio, ad eius ſtipitem alligare:nec mirum; quia dum à tortoribus laxabantur funiculi, ſub equuleum (veluti paulò infrà ex Ammiano demonſtrabitur) incuruato corpore cadebant: quocirca earum capillos, quod ſummi immenſiq; animi & corporis cruciatus erat,euelli quodammodò atque extirpari oportebat.

Crines quandoque SS. mulierũ in equuleo excruciandarum lugendi doloris cauſa, ad eius ſtipitem vinciebantur.

Quod autem funiculis, qui extenſi erant,laxatis, rei incuruatis corporibus ſub equulei machinam caderent,teſtatur, (vt alios omittamus) Ammianus Marcellinus lib.16. *Innocentes* (dicens) *tortoribus expoſuit multos,& ſub equuleo cepit incuruos.*& lib. 18. *Quamquã incuruus ſub equuleo ſtaret, pertinaci negabat inſtantia.* quibus verbis, illiſque præcipuè,quæ lib.18.leguntur,ſignificauit auctor, augendi doloris gratia laxatos fuiſſe funiculos, & non (vt Sigonio, eumq; ſequentibus placuit) eiuſdẽ remittendi cauſa: arbitratus eſt quippe vir iſte lib.3. de iudiciis cap. 18. conſueuiſſe vete-

Quomodò rei incuruatis corporib. ſub equuleum caderent.

Funiculi in equuleo non laxabantur remittendi doloris cauſa.

res, remittendi doloris ſtudio, funiculos, quibus in equuleo reorum corpora erant extenſa, relaxare. vnde inquit: *Vt autem incitandi doloris cauſa equuleus aut fidiculæ tendebantur; ſic eiuſdem remittendi eædem laxabantur.* confirmat hanc ſententiam maiorum auctoritate inquiens: *Quocircà Valerius de patientia,* nempè lib. 3. c. 3. *ita ſcriptum reliquit: Zeno cùm à Nearcho Tyranno torqueretur, eſſe dixit, quòd ſecretò audire eum maximè expediret: laxatoq; equuleo, aurē eius morſu corripuit, atq; abſcidit.* Et paulò poſt *in Theodoro quoq;* (ait) viro grauiſſimo: *Hieronymus Tyrannus tortorum manus fruſtrà fatigauit: rupit enim verbera, fidiculas laxauit, ſoluit equuleum, laminaſq; extinxit priùs, quàm efficeret, vt Tyrannici odii conſcios indicaret. Et Quintilianus declam. vlti. ita: An quæſtionem illam fuiſſe credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum mouebā artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leniter ſedibus ſuis remota compago per ſingulos artus membra laxaret. Ex quibus verbis* (ſubiungit idem auctor) *qui in laxando equuleo leniter fidiculas remiſiſſet, eum aliqua ex parte doloris acerbitati conſuluiſſe apparet.* hactenùs ille; cuius quidem rationes ſi dili-

gen-

genter conſiderentur,eas non ſolùm(pace ipſius dixerim) falſa quædam continere patebit,ſed inſuper nihil omninò conclu-dere, manifeſtum fiet.

Continent primò quædam, quæ à veri-tate remota creduntur, nempè, fidiculas fuiſſe funiculos illos, quibus rei equuleo alligabantur: ſiquidem (vt paulò inferiùs demonſtrabimus) erant apud veteres fidi-culæ idem quod vngulæ, & hæ idem pror-ſus quod illæ. Nec etiam concludunt: nam tametſi concederemus fidiculas fu-iſſe funiculos, quibus rei vinciebantur; nō idcirco conſequeretur eius argumēta fir-ma validaque eſſe: namque ipſa nec no-bis aliqua ex parte obeſſe poſſunt, nec his qui contra ſentiunt prodeſſe: non enim il-lis verbis, quibus ea fundantur, voluit Va-lerius Maximus indicare, funiculis relaxa-tis, doloris acerbitati conſultum fuiſſe, ſed potiùs virorum quorundam externorum inuictum animi robur atq; conſtantiam; quippe ait: *Cùm Zeno à Nearcho Tyranno, de cuius nece conſilium inierat, torqueretur, ſup-plicii pariter, atque indicandorum gratia con-ſciorum, doloris victor, ſed vltionis cupidus, eſſe dixit*, prædicto ſcilicet Nearcho, *quod ſe-*

Rationes Sigonii di-luuntur.

cretò audire eum admodum expediret : laxa-toq́; equuleo, poſteaquàm inſidiis opportunum tempus animaduertit, aurem eius morſu corripuit, nec ante dimiſit, quàm & ipſe vita, & ille corporis parte priuaretur. Ex his profectò verbis non colligitur laxatum fuiſſe equuleum remittendi doloris ſtudio, ſed ideo, vt Zeno, qui in eo torquebatur, poſſet Nearcho Tyranno, his, qui aderant, non audientibus aperire, ſecretum quoddam, ſicuti ipſe ſimulabat, illi maximè vtile ac neceſſarium. Non ergo Sigonius ſententiam ſuam firmiter, vt ſibi perſuaſit, demonſtrauit.

Aduertere hic velimus lectorem, laxari funiculos (vt verba Valerii Maximi iam iam recitata indicant) indicio fuiſſe, equuleum, ſicuti initio capitis aſſeruimus, è terra aliquantulũ ex omni eius parte eleuatum extitiſſe. Vnde nullo pacto nobis admirationem mouere Prudentius debet, ſi in S. Romani martyris hymno eundem Chriſti militem ex equuleo, quaſi ex alto quodam ligno pependiſſet, ita vociferantem inducat:

Audite cũcti: clamo longè, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Nam

Nam equuleus (vt ex verbis Valerii modo adductis, oſtendimus) erat conuenienter ſubleuátus & altus. Iã verò ad rem noſtram reuertentes, putamus nec alteram Valerii auctoritatem vllo modo Sigonio fauere poſſe; in illa enim huiuſmodi verba, & quidem figuráta habentur: *In Theodoro quoq; viro grauiſſimo Hieronymus Tyrannus tortorum manus fruſtrà fatigauit. Rupit enim verbera, laxauit fidiculas, ſoluit equuleum, laminas extinxit prius, quàm efficeret, vt tyrãnicidii conſcios indicaret.* hucuſque Valerius Maximus. Sed quid contra noſtram ſententiam ex his infertur? certè nihil: innuunt ea duntaxat, maximã fuiſſe in cruciatibus perferendis Theodori conſtantiam; ſiquidem *rupit verbera*, id eſt, flagella, quibus verberabatur; *laxauit fidiculas*, hoc eſt, vngulas diſiunxit, quippe quæ (vt cap. 5. explicabimus) forcipes ferrei erant. *ſoluit equuleum*, id eſt, funiculos, quibus ligatus erat, diſrupit: *laminas extinxit*, &c. Spectentur, quæſo, paululùm attento animo ſingula verba, & ſic rem ſe habere conſtabit, atque inſuper nihil contra nos ea pugnare apparebit. Idem quoque eueniet, ſi Quintiliani verba, quæ

ad ſuam ſententiam confirmandam Sigonius adduxit, conſiderentur, quippe hoc modo ſe habent : *An tu quæſtionem illam fuiſſe credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum mouebam artifex ſenex, tenebam fidiculas ratione ſæuitiæ, vt leniter ſedibus ſuis remota compago per ſingulos artus membra laxaret.* Et quid hæc ſignificant? ſignificant profectò quendam, qui in equuleo torquebatur, leniter in eo remiſſeq; extenſum fuiſſe, vt ſic leniter remiſſeque pariter diſcerperetur : quare nihil omninò prædictæ tum Valerii, tum Quintiliani auctoritates in noſtram ſententiam efficiunt. Et hæc quidem hactenus.

Fidiculæ quid eſſent apud veteres.

Sigonius loco nuper citato in ea fuit opinione, vt crediderit fidiculas, de quibus hic quærimus, fuiſſe vincula neruea, quib. reorū membra equuleo adhærebant; ſicq; noxios fidiculis torqueri, idem eſſe ac eoſdem fidiculis equuleo alligatos intendendo, eorundē ſingulas oſſium commiſſuras ſummo cum dolore diſtrahere. In hanc quoq; ſententiam ſcripſiſſe videtur Valla lib. 1. dū ait, *fidiculas eſſe inſtrumentū ex duob.* obli-

obliquatis lignis compactum, ita dictum *vel ab extorquenda fide, vel à nerueis funibus, quibus torquendi alligantur.* ſic ille. |Sed ſi ea, quæ de hiſmet fidiculis in Notis ad Romanum Martyrologium * conſcripta, atq; firmiſſimis argumentis ſunt comprobata, attento animo intuebimur, erraſſe prædictos ſcriptores ſine dubitatione vlla intelligemus. Cæterùm vt benigno lectori magis magiſq; ſatisfaciamus, ea omnia hic recitare nobis placuit. Sunt autem huius generis: * 11. Kal. Febr.

Fidiculæ quidnam fuerint, exactè S. Iſidorus demonſtrauit etymolog. lib. 5. cap. vlt. dicens eas eſſe vngulas ferreas, quibus damnati diſcruciabantur: *quocircà*, inquit, *vngulæ dictæ, quòd effodiant; hæ & fidiculæ, quia iis rei in equuleo torquentur, vt fides inueniatur.* hæc Iſidorus. Cùm itaque fidiculis, æquè ac vngulis, latera hominis in equuleo extenſi finderentur, eaſdem vngulas ea de cauſa *fidiculas* appellatas eſſe, nobis par eſt credere, quod nimirum reorùm latera & ipſa fiderent, ſicque à *findendo fidiculas* nuncupatas eſſe, quaſi *findiculas*; vel à *fodicando*, quia nempè reorum latera illis fodicarentur; nominataſque eſſe *fidiculas*, quaſi *fodiculas*: nam *fodicare latera fi-*

Vngulæ cur fidiculæ dictæ.

diculis, vſurpatum apparet ab Ammiano, ſicuti paucis interpoſitis verſibus patefaciemus.

His primũ aſſentitur Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm quas vocauit *fidiculas*, eaſdem *vngulas* dicat. ſunt .n. apud eum hæc verba Aſclepiadis Iudicis:

— vertat ictum carnifex
In os loquentis, inq́ maxillas manuum,
Sulcoſq́ acutos, & fidiculas transferat,
Verboſitatis vt rumpatur locus.

Per *fidiculas* Aſclepiadem intellexiſſe vngulas; quæ ſtatim auctor ſubiungit, aperiunt his verſibus:

Implet iubentis dicta lictor improbus,
Charaxat ambas vngulis ſcribentibus
Genas, cruentis & ſecat faciem rotis:
Hirſuta barbis ſoluitur carptim cutis,
Et mentum aduſq́ vultus omnis ſcinditur.

Hæc Prudentius. Eodem pariter ſenſu accipiuntur *fidiculæ*, l. *Decuriones*. Cod. de quæſt. ſiquidem *fidiculis excruciari*, vocat ibidem Imperator, *cruentam conditionem*. Sic apud Ammianum lib. 29. vbi hæc genera cruciatuum recenſens, ita teſtatum reliquit: *Intercluduntur equulei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis & verberi-*

beribus. cumq́; non multò poſt reorum maieſtatis latera prædictis ſuppliciis fodicata affirmet, fidiculis id peractũ eſſe iam conſtat. In hoc item ſenſu *fidiculas* deſume, tam apud Ioſephum de Machab. lib. 5. quàm apud Senecam lib. 3. de ira, cap. 3. Valeriũ de patientia, lib. 3. cap. 3. & Quintilianum declamatione vltima, vel alios ſi qui ſint, nihil planè prohibet: immò ex Ioſepho, Valerio, & Quintiliano clariſſimè locis citatis colligi poteſt, per *fidiculas*, eos vngulas, & non aliud quicquam ſignificare voluiſſe. Atq; hæc quidem pro explicatione confirmationeq́; huiuſce opinionis dicta ſint. Verùm huic ſentẽtiæ aduerſari videtur Suetonius in Tiberio, apud quẽ aliud genus ſupplicii fidiculas dictas eſſe habetur; namq; in prænotato loco ſic legitur: *Excogitauerat inter genera cruciatus, etiam, vt longa meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum ſimul, vrinæq́, tormento diſtenderet*. hæc Suetonius: cuius nihilominus auctoritati ſatisfieri poteſt, ſi dicatur, fuiſſe eiuſmodi tormenti genus, cuius ipſe meminit, remotiſſimum ab eo quod in ſanctorum martyrum rebus geſtis, aliisq́; ci-

Fidiculæ quid apud Suetoniũ.

tatis auctoribus, per *fidiculas* teſtatum apparet. Opponeſ adhuc fortaſſe huic noſtrę opinioni Valeriū lib. 3. cap. 3. ſic de Theodoro loquentem: *Rupit verbera, fidiculas laxauit, ſoluit equuleum.* Sed certè quomodo ſint hæc verba interpretanda, atque exponenda, abundè iam demonſtrauimus. Et de fidiculis ſatis.

Quod verò ſpectat ad id quod vltimo loco diximus de aliis quibuſdam tormentorū generibus, quibus rei in equuleo extenſi excruciabantur; obſeruari eſt opus, hanc conſuetudinem habuiſſe maiores, vt corpore in equuleo extenſo, fidiculis, vel vngulis eiuſdemmet membra finderent, vel laminis candentibus, aut conſimilibus torrerent. Hæc cùm habeas in nonnullis ſanctorum martyrum Actis, S. Cyprianus demonſtrat epiſtola ad Donatum his verbis: *Haſta illic, & gladius, & carnifex præſto eſt, vngula effodiens latera & deradens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus vnum ſupplicia multa.* & lib. de lapſis: *Sed cùm, duriſſimi Iudicis recrudeſcente ſæuitia, iam fatigatum, nunc flagella ſcinderent, nunc contunderent fuſtes, nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet, nunc flamma torreret.*

Extenſi in equuleo variis tormentorum generibus affligebantur.

& li-

& libro de laude martyrii : *Hoc verò quod equuleo corpus extenſum candentes ſtridet ad laminas, non exempti ſanguinis, ſed tentationis eſt cauſa.* & S. Auguſtinus epiſtola ad Marcellinum 59. *Quando*, ait, *tantorum ſcelerum confeſſionem non extendente equuleo, non ſulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, ſed virgarum verberibus eruiſti?* & S. Hieronymus epiſtola ad Innocentium 49. pluribus. Cicero item ſeptim. in Verrem, dum ait: *Quid cùm ignes ardenteſq́; laminæ, cæteriq́; cruciatus admouebantur?* & in Antonium Philipp. 11. *Ponite ante oculos vincula, verbera, equuleum, carnificem tortoremq́; Samarium.* & Seneca libro tertio de ira, capite tertio: *Apparatuſq́;*, inquit, *illi reddendus eſt ſuus, equulei, & fidiculæ, & ergaſtula, & cruces, & circumdati defixis corporibus ignes, & cadauera quoque trahens vncus.* amplius Ammianus Marcellinus lib. 14. *Intendebantur equulei, vncoſq́; parabat carnifex, & tormenta.* ad hæc Prudentius quoque in S. Vincentii Martyris hymno his verſibus:

Extorque, ſi potes, fidem.
Tormenta, carcer, vngulæ,

Stridenſque flammis lamina,
Atque ipſa pœnarum vltima
Mors Chriſtianis ludus eſt.

& pòſt:

Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus vngula.

Et in hymno B. Romani ſimiliter martyris:

Amor coronæ, penè præuenit trucem
Lictoris artem, ſponte nudas offerens
Coſtas biſulcis execandas vngulis.

Et infra:

Non vngularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanta dira pulſat pleureſis:
Nec ſic inuſta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle venas exedit.

His demum omnibus addi poſſunt, quę literis tam Valerius Maximus, quàm Quintilianus locis paulò ſuperius citatis prodidêre: idem enim optimè demonſtrant atque confirmant.

Ex his ergo omnibus iam dilucidè apparet, veriſſima certiſſimaq; eſſe, quæ de equuleo & declarauimus, & aſſeruimus. Namq;

Namq; deſcriptionibus aliorum huiuſce capitis initio adductis, nulla prorſus ratione quæ ex antiquis monumentis de eo acceptimus, accommodari queunt. Et quidẽ ſi vera potiſſimũ eſt Sigonii ſententia, quo pacto aptari equuleo poterunt, quæ apud Noniũ poetã Pomponius ſcripta reliquit, nimirum reos in equuleo inſilire conſueuiſſe? & quæ Cicero Tuſculan. quæſt. lib. 5. nempè eoſdẽ coniici, immitti, & ire ſolitos in equuleum, quod proprium illorum eſt, qui veros equos aſcendunt? Deinde quomodo hæc alia ab Ammiano Marcellino locis ſupra notatis deſumpta, videlicet, equuleo tortos, funiculis, quibus alligati erant, laxatis, cõfeſtim ſub ipſum corpore non recto, ſed incuruato cecidiſſe? quibus pariter adiungi poſſent, quæ ſcriptis mandauit Valerius Maximus li. 3. cap. 3. externorum 3. de Zenone quodam in equuleo torto. Amplius, quanã ratione etiam quæ Seneca epiſt. 66 & 67. ſcilicet, iacuiſſe reos, dum torquerentur in equuleo, & 67. eos funiculis tenſis in equuleo longiores, quàm antea eſſent, effectos? ſiquidẽ iuxta Sigonii opinionem (vt infra magis patebit) equuleo extenſi, non longiores,

ſed potius latiores fiebant. Prætereà ſi verum eſt, (vt ex S. Hieronymi epiſt. 49. verum eſſe oſtendimus) homines, cũ equuleo diſtenderentur, facie ad cœlum verſa remanere conſueuiſſe, liberum quippe illis erat oculos ſurſum tollere, & cœlum aſpicere; conſequitur ſententiam noſtram de equuleo longè aliis & certiorem eſſe, & veriorem, & antiquorũ dictis congruentiorem. Cæterùm accedamus nunc ad rationes Sigonii refellendas.

Diluuntur aliorum rationes in ſententiam noſtram de equuleo.

Erat prima huius generis: Euſebius Eccleſiaſt. hiſt. libr. 5. cap. 1. de equuleo verba faciens, innuit ipſum ligneam fuiſſe catastam, atq; in ſublime tolli ſolitam; ait namque: *At cum tyrannica crudeliaq; illa ſupplíciorum genera, per beatorum patientiam Chriſti virtute firmatam, fruſtra impoſita irrogataq; videntur; diabolus alias quaſdam machinas de integro contra illos excogitauit: nempè, vt in carcerem coniecti, interdum in locis horrida caligine obſitis & plenis moleſtiarum miſerè iacerent, nonnunquam illorum pedes in craſſas compedes impoſiti diſtinerentur, & ad quintum vſque foramen longa intercapedine interpoſita diſtenderentur.* Igitur, ſubiungit

iungit Sigonius, equuleus cataſta lignea fuit: eo ſiquidem damnatorum corpora extendebantur. Amplius Sozomenus hiſt. lib.5.c.10. de Buſiri Chriſtiano homine ex vrbe Galatiæ Ancyra apud Myrum Phrygiæ oppidum ſub Imp. Iuliano Apoſtata pro fide cruciato loquens: *Et cùm*, inquit, *ad tortorium lignum adduxiſſent, in ſublime tolli iuſſit*. & cap. 20. *Ex Chriſtianis in vincula conditis Theodorum adoleſcentem primo loco productum, ad palum, in quo ſupplicia ſolebant inferri, alligat. hic vngulis diu laceratus*, &c. Ad hæc confirmare videtur hoc idem Prudentius in hymno S. Romani martyris, cùm eundem beatum virum ex equuleo hoc modo vociferantem inducat:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Qua de cauſa eundem ante *penſilem virum* dixerat:

Scindunt vtrumque milites teterrimi
Mucrone biſulco penſilis latus viri.

Et hæc ſunt prima argumenta cum Sigonii, tum eius opinionem ſequentiũ; quæ ſigillatim à nobis enodanda ac diſſoluẽda erunt. Verùm vt facilior eorundem ac clarior appareat ſolutio, quędam ante notan-

da declarandaq; proponemus. Et primò, permiſcuiſſe Sigonium, confudiſſeq; equuleũ cum catafta, nec nõ & cum genere illo compedum, quo rei in carcere poſiti, iniectis ad quartũ vel quintum foramẽ pedibus, ad iugem cruciatũ ſic vincti detinebantur. Quamobrem meritò reprehẽdendus videtur: ſiquidem *catasta* (vt ex his cõſtat, quę habet Iacobus Pamelius in notis ad epiſtolam S. Cypriani martyris 33.) locum vel maximè ac propriè ſignificat eminentiorem, quem vulgò *Palcum* dicimus, in quo vel de reis, vel de Chriſtianis martyribus ſumebatur ſupplicium: ad quam quidem ſignificationem proximè accedit beatus Cyprianus loco prædicto de catasta mentionem faciens, & Prudentius poeta pariter in Romani martyris hymno illis verbis:

Catasta quid ſignificet.

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celſior.

Ad hæc, deſignat hæc eadem vox, *catasta*, licèt nõ ita propriè, machinam quandam longæ magnæq; compedis formam habentẽ, qua ſerui detenti venum exponebantur. Præterea non propriè etiam ſignificat ipſamet torquendi inſtrumẽta. quo-

circa

circa Prudentius Periſteph. hymno 2. de Laurentio martyre ſic cecinit:

Poſtquam vapor diutius
Decoxit exuſtum latus,
Vltro è cataſta (id eſt, è crate ferrea) *Iudicem*
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis,
Satis crematam iugiter.

Idem Periſteph. hymno 1.

Verbera poſt vim crepantum,
Poſtcat aſtas igneas.]

Cùm igitur cataſta (veluti pluribus in notis ad prædictam B. Cypriani epiſtolã demonſtrauit Pamelius) locum præcipuè editiorem ſignificaret, in quem cruciandi homines, vt illorum tormenta ab his qui aderant aſpici poſſent, eleuabãtur; ſequitur, confudiſſe Sigonium in equulei definitione aſſignanda (vt iam perſpicuũ eſt) ipſummet equuleum cum cataſta. *Cataſta diuerſa eſt ab equuleo.*

Dicet fortaſſe quiſpiam, per *cataſtã* prædictum auctorem equuleum intellexiſſe, & non aliud, cùm & ipſa tortorum inſtrumenta hoc nomine in actis ſanctorũ martyrum appellata reperiantur. Sed adhuc conuincitur permiſcuiſſe equuleum cum

cataſta: ſiquidē quæ in rerum definitionibus ſeu deſcriptionibus collocātur, ſecundùm propriam terminorum ſignificationem, & non aliter collocari cōuenit. Prætereà ſi per *cataſtam* mente complexus eſt ille equuleum, idem profectò fuiſſet, ac ſi eundem definiendo, *Equuleus*, dixiſſet, *eſt equuleus*: à quo rerum vim explicandi modo & definitiones & deſcriptiones, quam maximè fieri poterit, abhorrere debent. Et hæc de cataſta.

Nunc autē agamus de genere illo compedum, quo rei in carcere poſiti, iniectis ad quartum vel quintum foramen pedibus, ad perennem cruciatum detinebantur. Senſit de hoc Sigonius loco prædicto, non aliud eſſe ab equuleo, ſed prorſus idē cum illo: quod certè dici nulla ratione poteſt: tū quia hoc damnati homines latrones fiebāt, illo verò (vt ſuprà ex epiſtola 67. Senecæ retulimus) longiores: tum etiam, quia (vt in Notis ad Martyrologiū Romanū *legitur) hoc eodem compedū genere rei in carcerib. duntaxat (ſicuti infra cùm de vinculis agemus, magis patebit) excruciabantur, illo autem (vti martyrum Acta ferè innumera clamāt) extra carceres, ſæpiſſi-

Equuleus alius erat ab illo genere compedum quo rei ad quartum vel quintum foramen extendebantur.

* *in menſem Ianuarii.*

piſſimeque in locis vrbium publicis. Præterea equuleo nō ſolùm reorum pedes ad foſſionem vngularum diſtendebãtur, ſed totum ſimiliter corpus; hiſce verò compedibus, tantummodò pedes. diuerſæ igitur penitùs erant hæ ab equuleo.

De quampluribus modis; quibus reorum corpora extendebantur.

Sciri amplius cōuenit, hoc in more antiquorū extitiſſe, vt reorum corpora pluribus modis ad ea vi quodammodò diſcerpenda diſtenderentur, equuleo nimirum, trochleis, ſuſpendioq; grauibus appenſorum pedibus additis ponderibus, & inſuper vt ad eadem corpora diuerſis variiſq; aliis ſuppliciis afficienda, vtpotè vngulis, ferreiſq; pectinib. & cæteris generis eiuſmodi dilanianda, vel laminis igneis, aut conſimilibus torrenda, variis pariter viis id conficeretur, nempè vel excruciandis in equuleum leuatis, vel aliquo ex prædictis ſuperius cap. 1. modis appenſis, vel ſtipitibus, arboribus, aut columnis alligatis, aut ſimilibus, quæ quidem omnia ac ſingula ipſi iam abundè cap. 1. atq; 2. demonſtrauimus.

De modo, quo equuleo alligati, ex eo quaſi ex alto quodam ligno pependerint; & quid ſit, reum in equuleo ſuſpendi.

Leguntur ſæpiſſimè in ſanctorum martyrum paſſionibus huiuſmodi verba: *Martyr in equuleo ſuſpendatur.* ex quo loquendi genere deſumpsêre quàplurimi, equuleum non fuiſſe veri equi inſtar (vt diximus) fabricatum, ſed aliter. Hi fortaſſe non conſiderârunt, quę ex antiquorum auctorum libris recitauimus, nedum hoc verbum, *ſuſpendi*, denotare etiam eleuari in aliquem locum; namque ſi iſta ſpectaſſent, non induxiſſent quod inducere nulla ratione poterãt. *Martyrem* ergo *in equuleo ſuſpẽdi*, idem eſt, ac martyrem in eum leuari. Hinc fit, vt in nonnullis ſanctorum martyrio coronatorum rebus geſtis, ſub Iudicis, aut Imperatoris nomine aliquem in equuleo torqueri iubentis, hæc verba conſcripta reperiantur: *Leuetur hic in equuleum, & ibidem torqueatur.* Quocirca in Actis beatiſſimorum Abundii presbyteri & Abundantii diaconi, quæ S. Mariæ Maioris Canonici, & nos manuſcripta habemus, hæc narrantur: *Tunc Diocletianus iuſſit eos leuari in equuleo, & diu torqueri. qui cùm diu torque-*

torquerentur, &c. *Suſpendi* igitur *in equu-leo*, idem prorſus ſignificat, ac in eum ele-uari.

Præterea confirmatur hoc idem Actis SS. virginum Reginæ à Petro relatis lib. 8. cap. 47. & Margaritæ ab eodem lib. 6. cap. 120. in huius quippè rebus geſtis, cùm iam in eorum initio dictum fuiſſet, *Suſpenda-tur Margarita in equuleo.* poſteà aliquibus interpoſitis verſibus, iſta ſubduntur: *Poſt dies plurimos conuenientibus populis, Iudici præ-ſentatur, & ſacrificare contemnens, iterum in e-quuleo leuatur*, &c. idem igitur erat.

His denique addere poſſumus, marty-res equuleo alligatos pepẽdiſſe: ſiquidem funiculis, quibus vincti erant, laxatis, cor-pore ſub equuleum incuruato, cadebant: quamobrem non recto, ſicuti qui ſuſpen-dio affici ſolent, corpore ab equulei ma-china penſiles quandoq; fiebant, ſed (vt aſ-ſeruimus) curuato; cuius rei locupletiſ-ſimum teſtimoniũ affert Ammianus Mar-cellinus locis ſupra citatis, nempè libro 16. & 18.

Martyres pẽ-debant ex e-quuleo.

De equulei extenſione.

Reperitur nonnunquam in Ammiano

Marcellino,& aliis quibuſdam,equuleum intendi,ac remitti conſueuiſſe: quod profecto ſic eſt exponendum, vt intelligamus eum non ratione ſui, ſed funiculorũ duntaxat,quibus torquendus alligatus erat: iis ſiquidẽ extenſis,aut laxatis,equuleus quodammodo extendi, aut laxari videbatur. innuit hoc (vt alios omittamus) Valerius Maximus lib.3.c.3. de Theodoro quodam excruciato verba faciens.

Cur equuleus dictus fuerit ſtipes,& quare crux,declaratur.

Erat in equulei machina (vt ſuprà tetigimus) ſtipes quidam oblongus,qui quatuor lignis,quaſi quatuor pedibus,ſuſtentabatur. de hoc meminit S.Hieronymus epiſt.ad Innocen.49.his verbis: *Crines ligantur ad ſtipitem,& toto corpore ad equuleum fortius alligato,vicinus pedibus ignis apponitur, vtrunq; latus carnifex fodit,&c.* Ex hoc eodem ſtipite appellauit Prudentius in Romani martyris hymno totam equulei machinam *ſtipitem noxialem*; ſic enim ibidem cecinit:

Incenſus his Aſclepiades iuſſerat
Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere,& vncis vngulisq; creſcere.

Et

Et paucis interpoſitis verbis:

Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.

hæc Prudentius.

Nec ſolùm repetitur equuleus ita vocatus, ſed alio quoque nomine, nempe (vt doctiſſimus Briſſonius docet libr. de verbor͂ ſignificationibus) *Mala manſio.* Quã-obrem dum ff. de pœnis legitur: *Extendatur aliquis ad malam manſionem*, perinde eſt ac ſi diceretur, *Extendatur equuleo.* Ad hęc, *Crux* etiam dictus inuenitur. Quocircain Actis B. Dorotheæ virginis & martyris à Surio tom. 1. & à veteribus manuſcriptis in feſtiuitatibus Febr. recitatis, huiuſmodi verba de quodam Theophilo in equuleo torto narrantur: *Ecce modo Chriſtianus ſum; quia in cruce, id eſt, in equuleo, ſuſpenſus ſum. Equuleus enim crucis quandam ſimilitudinem gerit.* hæc ibi.

Equuleus dictus inuenitur mala manſio.

Equuleus crux dicitur.

Et certè mirandum non eſt fuiſſe eum hoc modo nũcupatum. Tũm quia alia tortorum inſtrumenta *cruces* etiam dici quã-doq; legimus. Tum quia corpora eorum qui in eo torquebantur, extendi ſolebant, non ſecùs ac in crucem agendorum. Tum demum, quia ligna illa, quæ erant quaſi

equulei pedes, dũ ſtipiti affigebãtur, quodammodò coniungebantur inter ſe, atq; conſtringebantur, licèt terram verſus aliquantulum diſiungerentur: ex quo contingebat, vt duo ex illis lignis eſſent tanquam duo crucis brachia, id eſt, eius tranſuerſa.

Verùm rebus hiſce hoc modo expoſitis ac declaratis, reliquum eſt, vt fidenter iam argumẽtorum ſolutionem aggrediamur.

Primò itaque dicimus, noluiſſe Euſebium per verba illa, quæ contrarium opinantes adducunt, equuleum denotare, ſed genus illud compedum, quo rei in carcere poſiti diuaricatis cruribus, ad quartum vel quintum foramen diſtendebantur.

Alteri deinde reſpondemus, verba Sozomeni nil contra ſententiam noſtram efficere: ſiquidem (vt diximus) *Martyrem in equuleo ſuſpendi*, idem prorſus erat, ac in eum eleuari; imò ipſemet Sozomenus hoc idem paulò poſt oſtendere videtur, dum de eodem Chriſtiano loquens, ait: *In publicum locum ad equuleũ deducens Buſirim, ſublimem ſuſpendi iubet. Tunc Buſiris, manibus ad caput ſublatis, ſua nudauit latera: & ad Præſidẽ dixit, non eſſe opus, vt lictores in ipſo tum in e-*

quuleum

quuleum tollendo, id eſt, eleuando, *tum inde rurſus deponendo laborem fruſtrà ſuſciperent. ſe enim*, &c.]

Eodem quoq; modo ſatisfieri putamus alteri Sozomeni auctoritati: nec mirum, ſi equuleum quidam ex eius interpretibus *palum* nominârunt; (vt ſupra largiter copioſeque declarauimus) dictus etiam *ſtipes* inuenitur. His quoque addere poſſumus, Sozomenum fortaſſe non ſemper equuleum denotare voluiſſe, ſed & quandoque erectum palum: his namq; (ſicuti iam ca.1. aſſeruimus) excruciandi homines alligari ſolebant.

Demum Prudentii verbis reſpondeamus, & primùm ex hymno S. Romani depromptis, nimirum:

Scindunt vtrumq; milites teterrimè
Mucrone biſulco penſilis latus viri.}

Penſiles fuiſſe reos ab equuleo, corpore incuruato, non autem recto, vide quæ ſupra ſunt explicata.

Deinde aliis ex eodem loco deſumptis, nempè:

Audite cuncti: longè clamo, ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

His dicimus, per *cataſtam* (vt Pamelio loco ſuperiùs notato, & aliis placuit) intellexiſſe Prudentium locum quendam editiorem, quem vulgò *Palcum* nominamus, non autem equuleum.

Deinde, ſi per *cataſtam* equuleum adhuc intelligere velles, non idcirco ſequeretur opinionem noſtram à veritate diſtare: ex Valerio enim Maximo iam ſupra oſtenſum fuit, fuiſſe eum nonnihil eleuatũ è terra. Quamobrem meritò cecinit ille:

Audite cuncti: longè clamo ac prædico,
Emitto vocem de cataſta celſior.

Verùm notari poſſet, non fuiſſe cataſtam (vt cuidam non diſplicuit) nouum aliud martyrii inſtrumentum, ſed vel locum editiorem, in quem torquẽdi eleuarentur, vel aliquod aliud ex tortorum inſtrumentis, vt cratem ferream, equuleum, aut aliud huiuſmodi. Cæterùm fuiſſe equuleum *cataſtæ* nomine comprehenſum, innuunt inter alia S. Dorotheę virginis res geſtæ à Surio tom. 1. relatæ: ibidem quippe narratur, dediſſe Iudicem nomine Sapritium beatæ martyri opinionem hanc; velitne potiùs venerari deos, an in cataſtà torqueri. Et reſpondente Chriſti virgine, numquàm ſe deo-

deorum ſimulacris ſacrificaturam, iuſſit il-
le in equuleo torqueri. Cùm igitur anteà minatus fuiſſet Sapritius, nulla equulei mentione facta, cataſtæ ſupplicium; conſequi ex hoc poſſe videtur, per *cataſtam*, equuleum denotare voluiſſe. Diximus, eius res geſtas hoc tantummodò innuere, quia affirmare etiam poſſemus, per *cataſtam* ibidem non equuleum, ſed locum illum editiorem intellexiſſe, in quem (vt ſuprà dictũ eſt) cruciandi martyres eleuabantur. idem etiam penitus credimus aſſerẽdum de his, quæ in Actis S. Cyriaci martyris de cataſta referuntur, de qua ſimiliter plura egimus in tractatu, quem vulgari ſermone de Inſtrumentis torquendi ſuperioribus annis in lucem edidimus. &c.

Acta S. Cyriaci recitãt vetera manuſcriptatũ noſtra bibliotheca, tũm S. Mariæ Maioris.

Sequitur tabella eiuſd. capitis, quam Gallonius inter ceteras libri ſui exhibuit.

A *Martyr in equuleo.*
B *Martyr pendens ab equuleo.*
C *Lampades accenſæ.*
D *Scorpiones.* } *His torquendi inſtrumentis, qui in equuleum agebantur, excruciari aliquando ſolebant.*

EX FR. IVRETI NOTIS AD PAVLINVM.

Paulinus lib. V. de vita S. Martini.

Aſt alij ſurſum porrecti robora ligni,
Triſte miniſterium furioſo corde parabant,
Vt caro diſtentis properè malè pendula membris
Tortori laceros crucianda exponeret artus,
Tartaream miſero perfundens ſanguine dextrã,
Et ſpargens triſtem per vulnera crebra cruorẽ.
Vtq; eadem geminum ſatiaret pœna furorem,
Incuſſor laceri quatiebat corporis artus.

P*orrecti robora ligni*] Locus obſcurus. Puto *ligni* nomine intelligi eculeũ, qui lignea quædam machina fuit. Docet id Prudentius qui, in Romano martyre, vbi dixit,

Euiſcerandum corpus eculeo eminus
Pendêre, & vncis vngulisq; creſcere.

ſtatim *ſtipitem* appellat eculeum,

Iubet amoueri noxialem ſtipitem.

Sic accipio quod ait vetuſtus auctor vitæ Blaſii martyris: *Iuſſit eam in ligno ſuſpendi, &*

cum ferreis pectinibus carnes eius carminari. Et in vita Valeriani: *Præfes ſtipiti adpenſum ſanctum martyrem vnguibus iuſſit ferreis laniari*. Symeo Metaphraſtes in vita Clementis Ancyrani Epiſcopi (vt interpres vertit) *Iubet ſublimem eum tollere in lignum, & ſic eum ferreis carpere vngulis*. Quin & Theodoritus hiſtor.eccleſ.lib.3.ca.11. Theodorū quendā narrat ſub Iuliano, publice ligno appēſum fuiſſe, vnguibuſq; latera illius perfoſſa. Quod & repetit Sozomenus lib.5.c.20. vbi tamen Muſculus interpres vertit, *ad palum defixum*. Sed hi loci non niſi de eculeo accipi debent, vt clare colligere eſt ex Rufino, qui lib.1. hiſt. Eccleſ. cap.36. vbi eiuſdem Theodori conſtantiam in pœnis narrat, pro ligno recte reddidit eculeum: *Cum ille in eculeo* (ait) *ſublimis, & hinc inde lateribus inſtante tortore*. Statimque ſubiicit: *Quando de eculeo deponi iuſſus eſt*. Theodoretus & Sozomenus vtuntur Græca voce ξύλον, quæ *lignum* eſt. Chriſtophorſonus apud Sozomenum vertit *eculeum*, apud Theodoretum, *patibulum*. qui tamen interpres in eo labitur, quod ſcribit Theodorum illum teſtis acutis perfoſſum fuiſſe. nimirum dictionem, ὄνυξ, qua illi duo aucto-

auctores vtuntur, *teſtam* denotare putat, cum potius *vngues* ſiue *vngulas* ſignificet, vt ibi recte vertit Muſculus. Nam vngulas cum eculeo iungi mox probabo. Teſte vero, diuerſæ erant pœnæ ab vngulis, vt ex vitis martyrum conſtat. Recte autem in hoc ligno diſtenta membra fuiſſe Paulinus hic ait. Nam hinc eſt quod epitheto proprio, *eculeus extēdens* dicitur. D. Cyprianus ad Donatum, *& carnifex præſto eſt, vngula effodiens, equuleus extendens, ignis exurēs.* Idem ſerm. 5. de lapſis, *cum nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet, nunc flamma torreret.* Adiicit Paulinus diſtenti in ligno corporis etiam quati artus laceros, & diſſici vincula membrorum. Quibus verbis opinor reſpexiſſe ad vngulas, ſiue vngues quos obſeruaui cū eculeo coniungi, quia illæ pœnæ ſibi mutuo cohærebant. Id præter ſuperiora teſtimonia, ſequentes loci confirmant. Antiquus Theologus de peccatis loquens: *Cum reputare tibi cœperis ea, tamquam in eculeo ſuſpende cogitationes tuas, & vngulæ timoris Dei eas tradito.* Alius vetus auctor paſſionis D. Valerii Archidiaconi Lingonenſis: *Alii eum eculeo ſuſpendunt, alii neruis fortiſſimis ac recentibus attrahunt. Hi*

vngulis oſsium tenus radunt, illi loris & taureis cadunt. Sic in vita Saturnini: *In eculeum ſuſpenſum tendit, vngulis perſtridētibus laniauit.* Et Strabus in Mammete:

——— *iubet altius ergo*
Sanctum ſuſpendi, tormentisq; acribus amens
Pulſat vtrumq; latus. Dum carpitur vngui-
bus vncis
Nullam dat Mammes vocem.

Poteſt etiam Paulini locus accipi de pectinibus ferreis, vt in paſſione D. Barbaræ: *Præfes iubet eam nudā à tortoribus in equuleo ſuſpendi, pedibus eius ſurſum verſis, & pectinibus ferreis ſacra eius latera perforari*, &c. Horum pectinum fit mentio in vita Blaſii, cuius locum ſupra notaui, & apud Symeonē Metaphraſtem in vita Clementis Ancyrani, qui ſupra manuum ferrearū in pœnis meminit, vt etiam reliqui vetuſti paſſionum ſcriptores. Diuerſa vero hæc inter ſe erant. Prudentius in Romano martyre vocat *vngulas biſulcas*, quod epithetum formam vngulæ exprimit,

Offerens coſtas biſulcis exarandas vngulis.

Ceterum fallitur Ant. Contius, qui in libro ad leges maieſtatis: *Græca metaphraſis* (ait) *in l.*

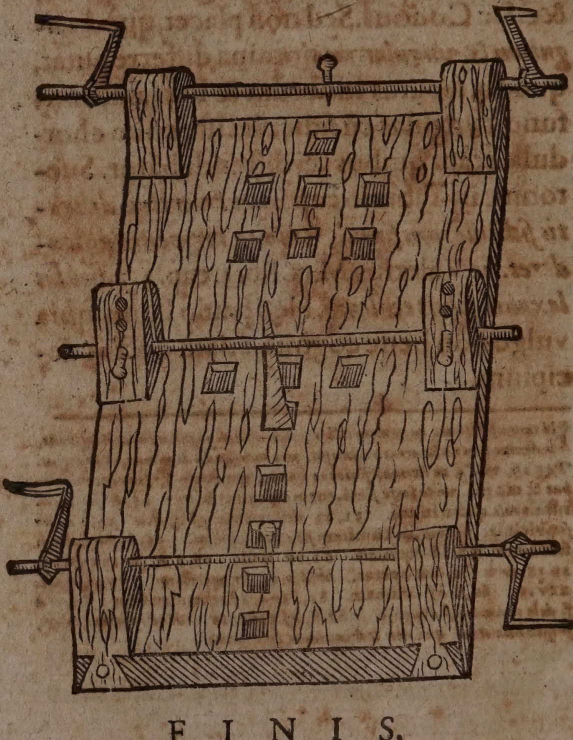
in l.nullus. C. ad l. Iul. mai. pro fidicularũ tormentis *vertit* vnguium pœnam: *debuit autẽ Latinus interpres vertere* vngularũ pœnam, *quam tamen Græci ſcholiaſtæ non ſatis cognitam habuerunt, ſcribentes quoſdam dicere vngulas eſſe ferramenta, quibus inſerantur condemnati, alios vero eſſe calamos acutos vnguibus inſertos,* &c. Sic Contius. Sed non placet, quòd *vnguium* & *vngularum* nomina differre putat, quodq; ſecutus Iſidorum & Papiam, confundit vngulas cũ fidiculis. Iſtę enim chordulæ erant quibus rei diſtendebãtur. Suetonius in Tiberio cap. 62. *vt veretris deligatis fidicularum ſimul, vrinæq; tormento diſtenderet.* vt Valerius Max. lib. 3. cap. 3. *fidiculas laxauit, ſoluit eculeum.* Hęc paulo latius, quia vulgo non bene cognita, etiam doctos decipiunt.

I*N tanta feſtinatione, amice lector, dum obiter pagellas cuſas relegimus, videmus non nulla errata admiſſa, quæ indicanda duximus, vt corrigas. Pag.* 19, *verſ.* 4 *in exempl. finiebat linea,* tormento- *& ſequens incipiebat* & mortis. *unde fortè ſcrib.* tormentorum & m. 25, 8 *ſcr* tecerunt *v. vlt.* quam in ant. 32, 11 *dele comma poſt* ignitæ 45, 6 *à fine ſcr.* vicinia. *vide & an* comitem *ſit emendandum.* 56, 8 *ſcr.* eadem ferè linea 57, 18 equuleis 62, 20 ipſos 67, 7 *à f. ſcr.* 11X. *&* 75, 19 IX. *& v. ſeq. dele* operas. *ibid v.* 24 *ſcr.* ἀριστοτέλης. 79, 12. epiſt. LXVII. 80, 8 *à f.* animam 81, 3 *&* 4 *à f.* intendendum 85, 2 *à f. dele comma poſt* συμφέρει. 87, 8 *à f* caput IV. *Hæc raptim: tu &, ſi quæ alia erunt quæ non indicauimus, emendabis.*

EX OFFICINA CHIRVRGICA IOANNIS ANDREÆ A CRVCE Veneti, quam addidit ad Chirurgiæ ſuæ vniuerſalis opus abſolutum.

SCAMNVM HIPPOCRATIS.

Huius Scamni inuentor fuit Paſicrates. Citat hoc Scamnum Hip. l. 4. de articul. & l. 2. de fracturis. Oribaſius ex Ruf. lib. 12 de machinamentis.

FINIS.

M.　1H

ac

Nagus
Bell